

01

Impuls voor
professionalisering

**5 trends
volgens
IFLA**

02

Economie van
kunst en cultuur

**Waarde
tonen**

03

Minder kosten door
slimmer te verdelen

Optimaal IBL

04

Risicomanagement en
beperken waardeverlies

**KB vernieuwt
behouds-
strategie**

**Crowd
funding**
Alle beetjes
helpen

COLOFON

ISSN: 1385-5328

InformatieProfessional is een uitgave (17de jaargang) van Uitgeverij IP, Charlotte van Pallandtlaan 12, 2772 TR Voorburg, tel. 06-44 09 19 85, www.informatieprofessional.nl

redactieadres

InformatieProfessional, Charlotte van Pallandtlaan 12, 2772 TR Voorburg, tel. 06-44 09 19 85, e-mail redactie@informatieprofessional.nl.

uitgever

Peter van Gorsel.

redactie

Jos van Dijk, Alice Doek, Frank Huysmans, Alice de Jong, Marie-José Klaver (nieuwsredacteur), Carin Klompen, Marieke Kramer, Pepijn Lemmens, Leen Liefsoens, Paul Nieuwenhuysen, Ronald de Nijs (eindredacteur), Matthijs van Otegem, Eric Sieverts en Ans ter Woerds.

vormgeving

Eric van den Berg, egfvdberg@upcmail.nl, Tom van Staveren, graphicisland@upcmail.nl.

medewerkers aan dit nummer

Tanja de Boer, Jos Damen, Carola van der Drift, Irene Haslinger, Gerlach van der Heide, Andrea Langendoen, Edwin Mijnsbergen, Raymond Snijders en Sarah Thorn Leeson.

redactieadviesraad

Drs. P. Evers, drs. C. Groeneveld (voorzitter), prof.dr. J.S. Mackenzie Owen.

abonnementen

Uitgeverij IP, Charlotte van Pallandtlaan 12, 2772 TR Voorburg, tel. 06-44 09 19 85, e-mail administratie@informatieprofessional.nl
InformatieProfessional verschijnt 9x per jaar, niet in januari, juli en augustus. Abonnementsprijs € 90,-. Instellingen met meer dan één abonnement op hetzelfde adres betalen voor het tweede en volgende abonnement € 60,-. Nieuwe abonnementen: abonnementen worden per jaargang afgesloten. Het abonnement wordt jaarlijks in het eerste kwartaal gefactureerd. Beëindiging abonnement: Abonnementen kunnen uiterlijk 1 december van het lopende abonnementsjaar worden opgezegd. Bij niet-tijdige opzegging wordt het abonnement automatisch voor een jaar verlengd. Studentenabonnement € 50,- (met als maximale duur vier jaar), losse nummers € 12,50. Leden van de KNVI komen in aanmerking voor een gereduceerd abonnementsstarief. Meer informatie biedt het KNVI-secretariaat, Mariaplaats 3, 3511 LH Utrecht, tel. 030-2330050, e-mail info@knvi.net.

advertentieverkoop

Voor informatie over adverteren in blad of op de site: Uitgeverij IP, tel. 06-44 09 19 85.

Het verlenen van toestemming tot publicatie in dit tijdschrift strekt zich tevens uit tot het in enigerlei vorm elektronisch beschikbaar stellen.

ADVERTENTIE-INDEX

Adlib Information	
Systems	29
GO opleidingen	40
Houtschild International Booksellers	25
Ingressus.....	9
KNVI	35
Koninklijke Bibliotheek	9
Reekx	32

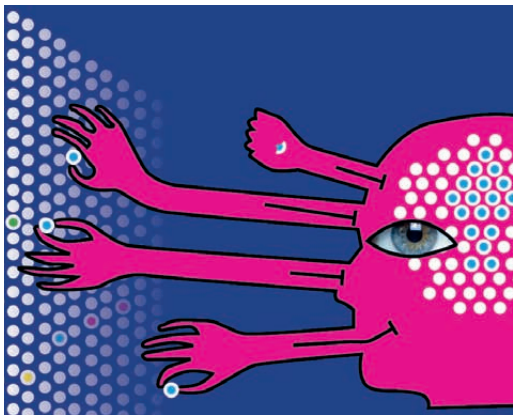
2013 07

- 04 **Nieuws**
- 13 **Column** Eric Sieverts
- 29 **Brieven**
- 31 **Lifehacking** ‘Later lezen’-diensten
- 32 **Recht op informatie**
- 33 **Agenda**
- 34 **Boeken** Catologiseren in het FRBR-tijdperk en Slim zoeken op internet
- 36 **Professional in het nieuws** Anne Burgaud
- 37 **De nieuwe kwartiermakers**
- 38 **Column** Frank Huysmans

10 **Frank Huysmans** IFLA Trend Report: impuls voor professionalisering

Wereldbibliotheekfederatie IFLA schetst vijf wereldwijde trends die het bibliotheekwerk zullen beïnvloeden. Daarmee wil zij het vak ertoe bewegen zichzelf te positioneren in het veranderende informatielandschap. Gaat dat ook lukken?

14 **Carola van der Drift** Geld ophalen met crowdfunding

Crowdfunding is een nieuwe manier om geld bij elkaar te brengen. Het principe: een grote groep mensen financiert een project via kleine bedragen. Deze alternatieve vorm van fondsenwerving heeft nu ook in de bibliotheek- en erfgoedwereld haar intrede gedaan.

18 **Andrea Langendoen** 'Culturele sector dient nadrukkelijker haar waarde te tonen'

Erfgoedinstellingen en bibliotheken drukken zich steeds vaker uit in omzetcijfers, bezoekersaantallen en uitleningen. Niet goed, zegt Arjo Klamer, hoogleraar in de Economie van de kunst en cultuur. Alles draait volgens hem om de waarde van cultuur.

22 **Tanja de Boer** KB hanteert nieuwe behoudsstrategie

Welke waarde vertegenwoordigt een collectieonderdeel? Die vraag is leidend in het Collectiebehoudsplan van de Koninklijke Bibliotheek. Lag voorheen het accent op preventieve conservering en reageren op schade, nu draait het om risicomanagement en beperken van waardeverlies.

Crowd

Vandaag of morgen start *De Correspondent*, een digital only krant. Bijzonder is dat het startkapitaal van ruim 1 miljoen euro in één week is opgehaald. Via crowdfunding: heel veel kleine donaties van geïnteresseerden op het web. Carola van der Drift biedt in dit nummer een stappenplan om zelf je eigen crowdfundingproject te starten. Willen we allemaal wel, een miljoen extra voor de bibliotheek, want we krijgen steeds minder. Je ziet vaak dat bibliotheken in reactie op bezuinigingen zich verdedigen door de return on investment te benadrukken: de bibliotheek kost niet alleen, maar levert de Nederlandse economie ook veel op. Dat kan best wezen, maar volgens Arjo Klamer, hoogleraar in de Economie van de kunst en cultuur, is dat de verkeerde boodschap. In een interview met InformatieProfessional stelt hij onomwonden dat cultuur het waard is om in te investeren. Waard voor de gemeenschap. Naast financiële waarde zijn er namelijk ook andere, belangrijkere waarden die je kunt onderscheiden. Daarop is de behoudsstrategie van de Koninklijke Bibliotheek gebaseerd, zo lees je in dit nummer. 'En wat is de waarde van jouw instelling voor jouw doelgroep?' Stuur je antwoord voor 15 oktober naar IP en win het boek van Arjo Klamer **PAK AAN**.

Matthijs van Otegem
redactie@informatieprofessional.nl

26 **Gerlach van der Heide** Optimaal IBL- en herverdelingsbeleid voor bibliotheekboeken

De wetenschap draagt een steentje bij aan de discussie hoe de kosten van interbibliothecair leenverkeer (IBL) omlaag kunnen. Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat er een aanzienlijke kostenbesparing mogelijk is.

30 **Sarah Thorn Leeson** Social media-strategie voor de openbare bibliotheek

Sarah Thorn Leeson deed voor haar IDM-opleiding onderzoek naar social media bij de Openbare Bibliotheek Gelderland Zuid. Hoe ziet de ideale social media-strategie van deze bibliotheek eruit?

Het volgende nummer van InformatieProfessional verschijnt 1 november. Bijdragen voor dit nummer zijn welkom tot 14 oktober.

George W. Bush Presidential Library

De George W. Bush Presidential Library and Museum opende in mei jl. haar deuren voor het publiek. De presidentiële bibliotheek van de 43ste president van de Verenigde Staten, George W. Bush, is gevestigd op de campus van de Southern Methodist University in Dallas. Met 21.000 m² is het de grootste van alle dertien presidentiële bibliotheken in

het land. En ook de duurste: de kosten bedroegen 250 miljoen dollar.

Nog een overtreffende trap: George W. Bush Presidential Library and Museum beheert 80 terabytes aan elektronische documenten, waaronder 200 miljoen e-mailberichten. Daarmee heeft zij de grootste e-collectie van alle presidentiële bibliotheken.

Verder herbergt de bibliotheek 70 miljoen papieren documenten. Het museum biedt plaats aan zowel binnenlandse en buitenlandse presidentiële giften als andere schenkingen aan president George W. Bush en first lady Laura Bush.

www.georgewbushlibrary.smu.edu

<

TIAL LIBRARY AND MUSEUM

Foto: The Bush Center

Foto: Paul Grundy

De nog lege stellingen in het nieuwe krantendepot in Yorkshire

British Library gebruikt robots in het krantenarchief

Het klimaat in het nieuwe depot voor historische kranten is zo zuurstofarm dat mensen er niet kunnen werken.

De British Library heeft een nieuw depot voor oude kranten in Yorkshire gebouwd met een klimaat dat zo zuurstofarm is dat er geen mensen kunnen werken. Weinig zuurstof in de lucht verkleint de kans op brand. Het krantenmagazijn is het tweede zuurstofarme depot van de British Library in Yorkshire. In 2009 werd het eerste zuurstofarme depot voor boeken en tijdschriften opgeleverd.

De krantencollectie van de BL, die een periode van 300 jaar beslaat en meer dan 750 miljoen pagina's telt, verhuist volgend jaar naar de nieuwe locatie. Omdat de kranten gedigitaliseerd moeten worden en mensen slechts korte tijd in het depot kunnen verblijven,

zullen robots het werk moeten doen. De robots, die bestaan uit kranen met mechanische 'vingers', zijn zo geprogrammeerd dat ze de kranten op de juiste plaats in de juiste stelling neerleggen tijdens de verhuizing. In de stellingen worden de kranten bewaard tot ze gedigitaliseerd worden. Tijdens het digitaliseringsproces halen de robots de gewenste kranten op.

De British Library digitaliseert ongeveer vier miljoen krantenpagina's per jaar. In dit tempo kost het nog 188 jaar voordat alle historische kranten gedigitaliseerd zijn. Het zuurstofarme klimaat in het nieuwe gebouw in Yorkshire moet zorgen voor een zorgvuldige preservering.

Wat kost een openbare bibliotheek?

Onlangs is de nieuwe Library of Birmingham geopend, de grootste openbare bibliotheek ter wereld. Het ontwerp van het Nederlandse architectenbureau Mecanoo werd alom bejubeld, over de kosten van de nieuwe bibliotheek werd vooral gekreund. Was de Library of Birmingham inderdaad zo duur? InformatieProfessional zette de kosten van een aantal nieuwe Nederlandse bibliotheken op een rij en ontdekte dat de Boekenberg in Spijkenisse relatief gezien duurder is.

Library of Birmingham (opgeleverd in 2013)

- > 1 miljoen boeken
- > 31.000 m²
- > kosten per vierkante meter 7.225,80 euro

totaal:

€ 224 miljoen

Boekenberg Spijkenisse (opgeleverd in 2012)

- > 113.300 boeken
- > 3.500 m²
- > kosten per vierkante meter 8.857,10 euro

totaal:

€ 31 miljoen

Bibliothecarissen betrokken bij fraude met schoolboeken in Los Angeles

Handelaar liet in opdracht schoolboeken stelen en liet scholen ze in webwinkels voor tweedehandsboeken weer terugkopen.

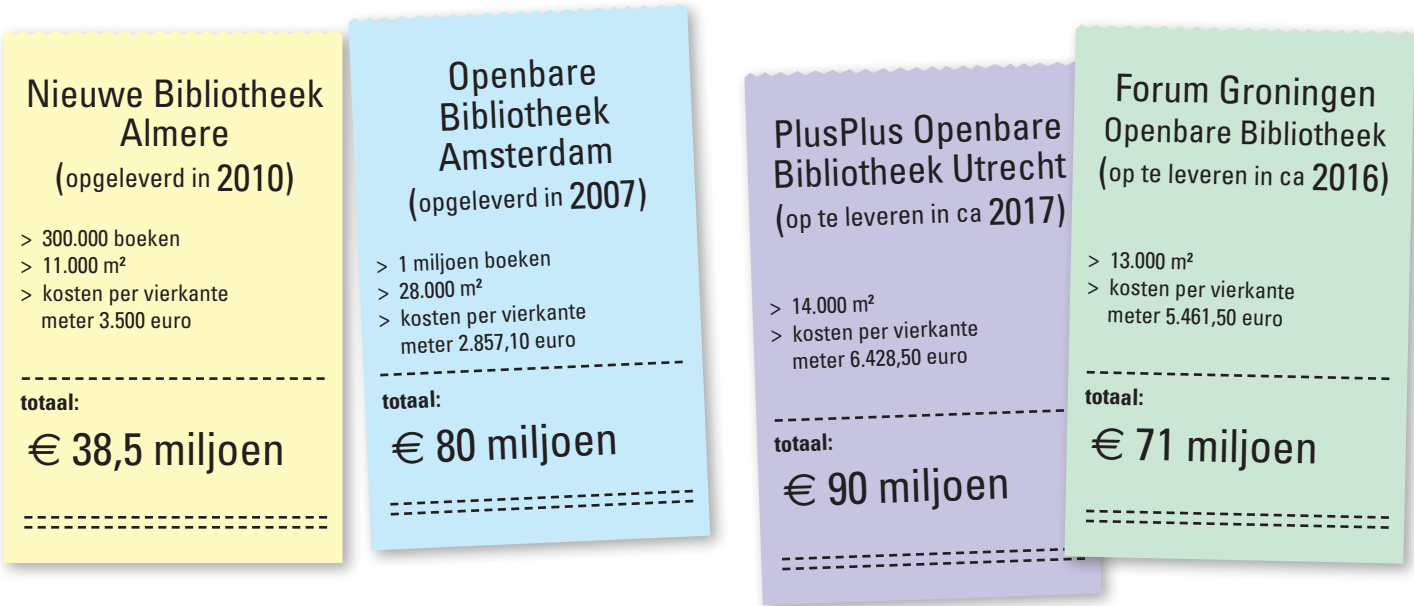
In vier schooldistricten in Los Angeles en omgeving hebben bibliothecarissen tussen 2008 en 2010 meegewerkt aan grootschalige fraude met fondsen voor schoolboeken. Zakenman Corey F. kocht medewerkers op scholen, waaronder kantoorpersoneel en bibliothecarissen, om zodat hij tienduizenden boeken kon stelen. Een van F's handlangers, een magazijnbewaker, ontving 47.000 dollar. Een kantoor-medewerker kreeg 35.000 dollar. Anderen kregen een paar duizend dollar. In totaal betaalde F. zijn handlangers meer dan 200.000 dollar. Van één school werden meer dan 7.000 boeken gestolen. F. zette een online boekwinkel op voor tweedehandsschoolboeken. In de Verenigde Staten is een levendige handel in gebruikte schoolboeken en bestaan er honderden digitale boekwinkeltjes. Via die winkel verkocht F. de gestolen boeken, onder andere aan handelaars die schoolboeken verkochten via Amazon, Bookbyte en Follett Educational Services. In sommige gevallen

Foto: Ellen Forsyth

verkochten de handelaars de boeken weer aan de scholen waar ze gestolen waren. Het is niet bekend hoeveel winst F. gemaakt heeft op het stelen en illegaal doorverkopen van schoolboeken, maar gezien

de omkoopsommen, het grote aantal betrokkenen en de hoge prijzen voor nieuwe en tweedehandsschoolboeken kan het om miljoenen dollars gaan. F. kan maximaal negentien jaar gevangenisstraf krijgen. <

Q & A

Het Informatie Expertise Centrum TU/e heeft een methode ontwikkeld om in de boekenkast het publiek te attenderen op de ebooks in de collectie. Softwareontwikkelaar Joost de Vletter vertelt.

Hoe gaat de methode in zijn werk?

‘De laatste jaren worden er door onze bibliotheek steeds meer ebooks gekocht in plaats van gedrukte boeken. We willen de bezoekers die in de boekenkasten bij de gedrukte boeken zoeken, graag wijzen op de ebooks die we over hetzelfde onderwerp hebben.’

‘Onze boeken staan op onderwerp in de kasten. Per onderwerp hebben we op een opvallende manier een QR-code in de kast gezet. Als bezoekers die code met hun telefoon of tablet scannen, krijgen ze een lijst van de beschikbare ebooks over dat onderwerp en kunnen ze ook direct doorklikken naar de full-text. Er staan 330 boekblokken met een QR-code in de kasten.’

Wie heeft de methode ontwikkeld?

‘Ik ben met het basisidee gekomen en het is vervolgens samen met collega's Nick Veenstra, Jeanneke Grimbergen en anderen uitgewerkt. We zijn in onze oude bibliotheek begonnen met aanduidingen op kleine magnetische strips. Die vielen onvoldoende op en waren bovendien lastig te scannen. In onze nieuwe bibliotheek hebben we mooie boekblokken aangeschaft waarin de QR-code duidelijk opvalt. Bijkomend voordeel is dat op het boekblok ook de verwoording van de onderwerpsrubriek nog eens aangegeven staat, waardoor bezoekers zich gemakkelijker kunnen oriënteren.’

Wat zijn jullie verwachtingen?

‘Vóór de zomer hebben we de boekblokken in onze nieuwe bibliotheek in gebruik genomen. Met ingang van dit nieuwe collegejaar houden we structureel bij hoe vaak de QR-codes worden gescand. We verwachten door deze methode een toename van het oproepen van lijsten ebooks en het downloaden van full-text via mobiele devices. Ook verwachten we een toename in het raadplegen van ebooks omdat de blokken ook de gebruikers zonder mobile device eraan kunnen herinneren dat ze naar ebooks kunnen zoeken via de catalogus.’

Wikipedia is een redactionele oorlogszone

Vrijwillige redacteuren strijden soms hevig om de inhoud van artikelen op de gratis digitale encyclopedie.

Foto: Tom Blackwell

De wereld is minder zwart-wit dan sommige fanatieke Wikipedia-redacteuren denken

Wikipedia is een bron van conflicten. Dat is niet vreemd als je bedenkt dat de digitale encyclopedie, die edities in 280 verschillende talen kent, geheel door vrijwilligers wordt gemaakt die elkaars werk kunnen aanvullen, verbeteren en verwijderen. Er ontstaan regelmatig zogeheten ‘edit wars’ (‘redactionele oorlogen’) waarbij redacteuren elkaars teksten verbeteren en wijzigingen aanbrengen of juist verwijderen. Sociologen van de universiteiten van Oxford en Boedapest hebben uitgezocht welke onderwerpen de meeste controverses (gemeten in redactionele aanpassingen) opleveren en of er verschillen bestaan tussen de diverse taaledities.

De onderzoekers kozen tien talen, waaronder Engels, Duits, Spaans, Tsjechisch en IJsland. Ze bestudeerden 5 miljoen artikelen van vóór 2010 die zijn geschreven door 27 miljoen vrijwilligers en ontdekten dat 57 procent van de ‘hot topics’ (lemma's die vaak geredigeerd worden en waar wijzigingen elkaar in een hoog tempo opvolgen) te maken heeft met godsdienst, politiek en territorium. Muziek, boeken en films vor-

men 11 procent van de meest controversiële onderwerpen en wetenschap en techniek 6 procent.

Tussen de verschillende landen-versies bestaan grote verschillen. Redacteuren die aan de Arabische versie van Wikipedia werken verschillen vaak sterk van mening over godsdienst, terwijl Spanjaarden elkaar in de haren vliegen over sport en de Franse vrijwilligers ruziën over psychoanalyse, Osama Bin Laden en racisme. Van de 100 meest omstreden onderwerpen delen Fransen er maar twee met de Duitsers, de Spanjaarden en de Engelsen: homeopathie en Jezus.

Uiteindelijk worden de redacteuren het in de meeste gevallen wel met elkaar eens. Er ontstaat, vaak na veel redigeerwerk en discussie achter de schermen, toch consensus. De manier waarop de conflicten op Wikipedia worden opgelost, biedt handvatten voor vervolgonderzoek naar andere onderwerpen. Samenwerken, conflicten en consensus zijn momenteel belangrijke onderwerpen in de sociologie.

Dynamics of Conflicts in Wikipedia (PloS ONE) bit.ly/KUwH9j

#IPLINGO

Hyperlokaal

Door: Edwin Mijsbergen

Is het niet vreemd? Toen Qz.com onlangs 'Google is testing a local news product for Google Now' als titel aan een artikel meegaf, vertaalde Nu.nl dat met de zin 'Google test hyperlokaal nieuws voor Google Now'. De redactie van de website van het Stimuleringsfonds voor de Pers vertaalde hetzelfde woord wél als 'lokaal', maar schuwt het gebruik van het woord 'hyperlokaal' in andere berichten evenmin. In de recente berichtgeving over het rapport 'Nieuwsvoorziening in de regio' duikt het om de haverklap op, vaak in de onvertaalde variant. 'Hyperlocal' heeft zelfs een eigen ingang op de site* gekregen, het werd twee jaar geleden al tot thema verheven. Het verschijnsel wordt daar als volgt ingeleid:

'Hyperlocal lijkt een soort verzamelbegrip te zijn geworden voor initiatieven die een symbiose beogen tussen burgerjournalistiek en professionele journalistiek. Er zijn lokale en regionale nieuws- en dagbladen die de invloed (en druk) van tweetende en bloggende burgers steeds meer gaan voelen. Er zijn lokale en regionale omroepen die zien hoe audio en video over lokale onderwerpen niet langer

hun exclusieve terrein is. En er zijn tientallen kleine ondernemers, die door op een nieuwe, frisse manier tegen lokale en regionale journalistiek aan te kijken, proberen een dorp, een stad of een gebied te "veroveren".

Men rept met geen woord over de betekenis van de toevoeging 'hyper'. Het Van Dale Etymologisch Woordenboek omschrijft hyper als een versterkend voorvoegsel, dat is afgeleid van het Griekse woord huper: een bepaalde grens te boven gaand. Het is verwant aan het Latijnse voorvoegsel 'super'. Waar men op doelt is de nieuwsvoorziening die zich afspeelt op wijkniveau, of nieuws op basis van GPS-functionaliteiten van mobiele telefoons. Hyperlokaal nieuws is het nieuws in de wel zeer nabije omgeving. Maar zeg nu zelf: heb jij wel eens het gevoel gehad dat een voorval zich plaatselijker dan plaatselijk afspeelde? Je kunt je er hooguit iets bij voorstellen als het gaat om een flinke regenbui. Hyper is misschien wel gewoon een hype. <

* Zie www.persinnovatie.nl/242/nl/hyperlocal

Edwin Mijsbergen
is freelance
informatiespecialist.

Catalogiseren in het FRBR-tijdperk

Een aanrader voor alle bibliothecarissen

INGRESSUS

www.ingressus.nl

metamorfoze

Bureau Metamorfoze
Iris Verschoor
070 - 314 05 77
iris.verschoor@kb.nl
www.metamorfoze.nl

WAT WILT U WETEN OVER PAPIERCONSERVERING?

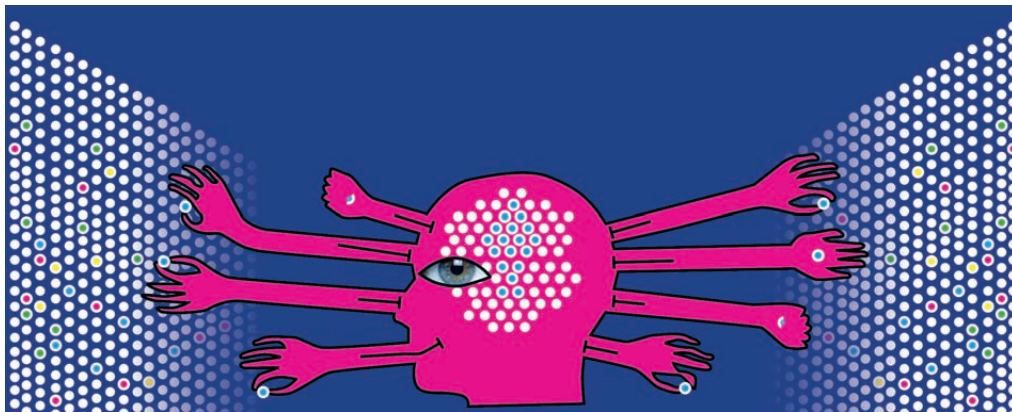
Metamorfoze verricht sinds 1997 onderzoek naar papierconservering. Het helpt ons in de strijd tegen het autonoom verval. De onderzoeksresultaten delen we met het erfgoedveld.

Heeft u onderzoeksvragen of ideeën die we kunnen gebruiken voor de komende onderzoeksagenda? Neem dan contact met ons op.

Metamorfoze, het nationaal programma voor het behoud van het papieren erfgoed, is een samenwerkingsverband tussen de Koninklijke Bibliotheek en het Nationaal Archief en is een initiatief van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

IFLA Trend Report: impuls voor professionalisering

De International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA) schetst vijf wereldwijde trends die het bibliotheekwerk zullen beïnvloeden. Daarmee wil zij het vak ertoe bewegen zichzelf te positioneren in het veranderende informatielandschap. Gaat dat ook lukken?

Waar moet het heen met de bibliotheken? Onder bibliothecarissen lijken zich twee overtuigingen af te tekenen. Eén: er zal altijd behoefte blijven aan bibliotheken. En twee: we hebben geen idee hoe ze er in de toekomst uit zullen zien. Althans, dat was af te lezen aan het thema van het 79e World Library and Information Congress van de IFLA deze zomer in Singapore: *Future libraries: infinite possibilities*. Als de mogelijkheden grenzeloos zijn, is het toekomstperspectief zacht gezegd niet erg helder. Is er niet vooral behoefte aan een stip op de horizon?

Het gesprek aangaan

Gelukkig deed IFLA haar best om de waaier aan mogelijkheden een beetje dicht te schuiven. Op 19 augustus lanceerden voorzitter Ingrid Parent en directeur Jennefer Nicholson een nieuw trendrapport in aanwezigheid van een flink deel van de congresdeelnemers.

Hoewel, de naam *Trend Report* bleek een tikje misleidend. Wat werd gepresenteerd was een zestien pagina's tellend 'insights document' met als titel *Riding the waves or caught in the tide?* en een website.

Op die site, trends.ifla.org, is meer te vinden: onder andere een literatuurstudie naar relevante trends, een uitgebreide lijst van bronnen (met doorklikmogelijkheid) en een discussieplatform. De intentie met de trendstudie, zo lichtten Parent en Nicholson toe, is dat bibliothecarissen wereldwijd het gesprek met elkaar aangaan over wat trends als deze gaan betekenen voor het

bibliotheekwerk en -vak zoals we het lange tijd hebben gekend. In de woorden van de voorzitter: 'The Trend Report isn't looking at libraries in the information environment – it's looking across society. The Trend Report is the starting point for libraries to work back from, and consider how they fit into the new global economy.'

5 trends

Dat daarbij keuzes moesten worden gemaakt, spreekt vanzelf. Als je maar breed en diep genoeg zoekt, is het aantal maatschappelijke ontwikkelingen dat op de een of andere manier de bibliotheken raakt

overweldigend. IFLA heeft er wijselijk voor gekozen er vijf uit te lichten. Dit zijn ze:

1. nieuwe technologieën zullen de toegang van groepen mensen tot informatie zowel verruimen als beperken;
2. online onderwijs zal het traditionele leren ingrijpend veranderen;
3. de grenzen van databescherming en privacy zullen opnieuw worden vastgesteld;
4. hyper-verbonden samenlevingen zullen naar nieuwe groepen luisteren én hen 'empoweren';
5. de globale informatie-economie zal door nieuwe technologieën een verandering ondergaan.

Het eerste dat opvalt is dat al deze trends met veranderingen in technologie verband houden. Met de gekozen formuleringen wordt gepoogd onder woorden te brengen hoe de maatschappij probeert om te gaan met de digitalisering van informatie. Domeinen als onderwijs, economie, sociale cohesie en de privésfeer staan daarin centraal. Ontwikkelingen in die domeinen zelf, los van digitalisering, komen in het rijtje niet voor.

Ten tweede: niet alles lijkt even solide onderbouwd. Met name de tweede trend roept (in elk geval bij ondergetekende) de vraag op of die zich zal materialiseren. De opkomst van de massive open online courses (MOOCs) en andere vormen van online onderwijs lijkt van nog te recente datum te zijn om te kunnen zeggen dat het traditionele leren echt ingrijpend zal veranderen. Het afstandsonderwijs van de open universiteiten zoals we dat al

'Nieuw is dat de IFLA een trendverkenning publiceert en haar leden oproept tot discussie'

enkele decennia kennen heeft het 'fysieke' onderwijs aan reguliere universiteiten niet omvergeworpen. Het is er vooral een welkome aanvulling op geweest. Hetzelfde kan mogelijk bij de MOOCs over twintig jaar terugkijkend worden vastgesteld. Hoe dan ook is de opkomst van het verschijnsel 'open' – het gratis (en niet zelden ook in auteursrechtelijke zin 'vrij') beschikbaar maken van content – relevant voor bibliotheken.

Verhelderende voorbeelden

In haar speech maakte Ingrid Parent duidelijk dat het niet om vijf geïsoleerde trends gaat. In de praktijk werken ze op elkaar in. Ze gaf een paar verhelderende voorbeelden. Wat te doen als je als bibliotheek mensen met een Google Glass op hun neus binnen krijgt? Van oudsher hebben (zeker de openbare) bibliotheken betoogd dat zij veilige plekken zijn. Je kunt er alles uit de kast trekken en tot je nemen zonder dat er iemand over je schouder meekijkt. Kun je die pretentie nog wel waarmaken als er van die slimme brillen door je gebouw lopen? Recent is onthuld dat in ieder geval Google altijd door de brillen kan meekijken. We kunnen vermoeden dat dat dan ook voor geheime diensten in sommige (?) landen geldt. Hoe los je als bibliotheek de spanning op tussen de privacybescherming van de een, en de vrijheid van de ander om zo'n bril te kunnen dragen in een openbare instelling? Verder: de dataspooren die gebruikers achterlaten zijn voor bibliotheken instrumenteel in het verbeteren van hun dienstverlening. Zeker als er ebooks gestreamd worden, krijgen bibliotheken in potentie een schat aan gegevens die veel kan leren over hoe boeken

daadwerkelijk gelezen worden. Hoever kunnen ze gaan in het verzamelen en combineren van gebruik(er)sregistraties?

Prangende kwesties

Uiteraard zijn er de nu al prangende kwesties rond het digitaliseren van materialen, auteursrechtelijke beperkingen bij het uitleveren daarvan, het ontwikkelen en promoten van metadatastandaarden en het converteren van oude formats naar nieuwe. Dit brengt stijgende kosten voor digitalisering met zich mee, terwijl de fysieke conservering niet direct minder gaat kosten. Hoe lossen bibliotheken dit op in economisch niet bijster florissante tijden? En dan is er nog het probleem van de big data en de verhouding tussen bibliotheken en de overheden die hun financieren. Van oudsher hebben bibliotheken zich sterk gemaakt voor creativiteit en de vrijheid van meningsuiting, en overheids-censuur bestreden. Zodoende hebben ze nieuwe sociale bewegingen gesteund. Maar in hoeverre zullen ze daartoe nog steeds in staat zijn in een samenleving waarin *the powers that be* toegang hebben tot veel gegevens en *grassroots activism* in een vroeg stadium kunnen opsporen en tegenwerken?

Riding the waves

Vragen, vragen. Het opwerpen en bediscussiëren daarvan is, aldus de IFLA-voorvrouwen, het eigenlijke doel van het IFLA Trend Report. Daarmee maakten ze het rapport immuun voor kritiek in de trant van 'hebben we dit al niet eerder gezien'. Inderdaad kun je je bij sommige van de vijf trends afvragen of ze in de kern zoveel verschillen van degene die vijf of tien jaar geleden werden geïdentificeerd door onder andere OCLC Research.

Wie de achterliggende documenten op de website bekijkt, ziet dat er veel meer voor discussie is dan de vijf trends alleen. Zo wordt er ook aandacht besteed aan niet-technologische trends. Denk aan ongelijkheden tussen groepen naar leeftijd en etniciteit op lokale, nationale en globale schaal. Nieuw is wel dat de wereldbibliotheekfederatie zo'n trendverkenning publiceert en haar leden oproept om via trends. ifla.org met haar en met elkaar in discussie te gaan over wat dit alles gaat betekenen voor bestaande concepties over wat een 'bibliotheek', een 'collectie', 'informatiedienstverlening' is. Waarmee ze de professionaliteit in de bibliotheekbranche een impuls geeft.

De nieuwe voorzitter, Sinikka Sipilä, toonde zich vastbesloten om dit stokje van haar voorganger over te nemen, toen ze in haar eerste toespraak stelde dat wat haar betreft het IFLA Trend Report een 'crucial tool for libraries to position themselves in the changing information landscape' is. Dat zal nog moeten blijken. Vooralsnog loopt het niet storm in de discussieruimte, die pas na registratie als gebruiker van de site toegankelijk is. Veel zal afhangen van de professionele houding van bibliothecarissen en hun verenigingen op deze aardbol in het *riding the waves*, in plaats van *being caught in the tide*. <

Frank Huysmans is redacteur van InformatieProfessional.

advertentie

Ondersteuning nodig bij het veranderen, optimaliseren of digitaliseren van uw informatievoorziening?

ADVIES PROJECTMANAGEMENT DETACHERING

Reekx
www.reekx.nl

Rustig lezen tijdens het hardlopen

Het Amerikaanse bedrijf Weartron Labs is via crowd-

financing op zoek naar financiering voor een apparaatje dat lezen

tijdens het hardlopen op de loopband en in bewegende, instabiele voertuigen (denk aan metro's en stadsbussen) mogelijk maakt. De programmeurs hebben inmiddels een prototype van Run-n-Read gemaakt. Het apparaatje, dat met een clipje aan een t-shirt of hoofdband bevestigd kan worden, volgt via sensoren de bewegingen van de gebruiker en zorgt via een draadloze verbinding dat de tekst op een ereader, ta-

blet of smartphone gesynchroniseerd wordt. Het resultaat is dat de tekst er altijd zo uitziet alsof-ie stilstaat. Dat levert een rustige leeservaring op in de sportschool en het openbaar vervoer.

Run-n-Read kost 55 dollar en kan alvast besteld worden via www.dragoninnovation.com/projects/12-run-n-read. De eerste exemplaren worden volgens Weartron Labs in 2014 verstuurd. <

EUROPESE PERSPECTIEVEN

SPRUCE

Alweer een hackathon, een mash-up, een unconference? Of toch gewoon een workshop?

Door: Irene Haslinger

Stelling: elk zichzelf respecterend Europees project dat zich bezighoudt met digitalisering, organiseert een hackathon of iets anders uit het rijtje hierboven. Maar wat is nu eigenlijk een hackathon, mash-up of unconference? Waarom zijn ze zo populair? En wat leveren ze op?

Het woord 'hackathon' is een combinatie van 'hack' en 'marathon'. 'Hack' is dan vooral bedoeld als 'innovatief programmeren', en niet zozeer als 'it-activiteiten met een crimineel karakter'. Volgens Wikipedia is een hackathon een informeel samenkomen van programmeurs en andere partijen die betrokken

zijn bij softwareontwikkeling: grafisch ontwerpers, interfacedeskundigen, projectleiders, et cetera. Hoewel sommige hackathons vooral een educatief of sociaal karakter hebben, is de opzet meestal dat er nieuwe software ontwikkeld wordt. Niet onbelangrijk detail: deelnemers leven doorgaans van pizza en sportdrankjes, en overnachten ter plekke in slaapzakken.

Een 'mash-up' is, behalve het combineren van bestaande muziek of applicaties, niks anders dan het samenbrengen van mensen met verschillende expertises. En een 'unconference' is een conferentie zonder agenda of andere, van tevoren vastgelegde, structuur.

Het komt eigenlijk allemaal op hetzelfde neer: mensen met uiteenlopende kennis en kunde komen informeel bij elkaar rondom een specifiek probleem. En in korte tijd proberen ze een oplossing te vinden.

Voor digitale duurzaamheid is het SPRUCE-project (Sustainable PReservation Using Community Engagement) een belangrijke speler in het veld van hackathons en aanverwante vormen. SPRUCE organiseert bijeenkomsten voor ontwikkelaars en praktijkmensen uit het digitale erfgoed (conservatoren, managers of anderen die met digitale collecties werken). Bovendien wordt aan de erfgoedmensen gevraagd een 'sample' mee te nemen van een digitale collectie.

Ter plekke worden er koppels gevormd tussen ontwikkelaars en erfgoedkenners. Het

sample dient als uitgangspunt: wat wil je met deze collectie, tegen welke problemen loop je aan, en wat is je businesscase? Vervolgens wordt gewerkt aan oplossingen, waar mogelijk op basis van bestaande tools, maar vaak ook worden er nieuwe tools ontwikkeld. Aan het einde van de sessie worden de uitkomsten getoond en geëvalueerd door de hele groep. De resultaten zijn veelbelovend. Niet alleen de oplossingen die eruit komen zijn vindingrijk en bruikbaar, maar ook het samenwerken geeft inspiratie.

www.openplanetsfoundation.org/projects/spruce
wiki.opf-labs.org/display/SPR/Home <

Irene Haslinger is programmanager Europese Projecten bij de Koninklijke Bibliotheek.

Eric Sieverts

Het einde van de telegraaf

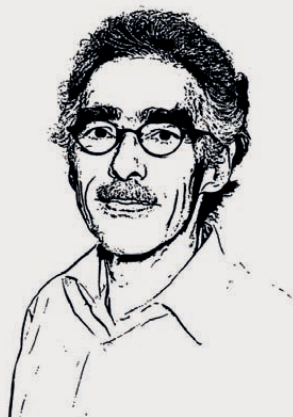
[illegible]

Wanneer zouden we een soortgelijk bericht kunnen verwachten dat de allerlaatste e-mail is verstuurd? Nu kunnen we ons nog moeilijk voorstellen dat e-mail achterhaalde technologie wordt, maar dat konden telegramgebruikers 60 jaar geleden ook nog niet. Toch is de telegraaf nu wel definitief helemaal uit de tijd. Die met een kleine letter t bedoel ik. Hoewel... misschien geldt dat voor die met hoofdletter T langzamerhand ook wel.

‘Niet echt een medium voor het plannen van een bankroof of terroristische aanslag’

[illegible]

Zelf herinner ik me het gebruik eigenlijk nog alleen van gelukstelegrammen bij huwelijk of geboorte. In het kader van huidige discussies vroeg ik me nog af hoe het eigenlijk zat met de privacyaspecten van die dienst. In elk geval bestond in de praktijk niet zoiets als telegramgeheim. Te verzenden tekst moest je namelijk inleveren bij een telegraafkantoor – meestal een speciaal loket op een postkantoor – om hem daar door een beambte te laten overtik-

Eric Sieverts is redacteur van InformatieProfessional en freelance docent en adviseur

Kleine beetjes maken veel mogelijk

Crowdfunding is een nieuwe manier om geld bijeen te krijgen. Het principe: een grote groep mensen financiert een project via kleine bedragen. Carola van der Drift belicht deze alternatieve vorm van fondsenwerving, die inmiddels ook in de bibliotheek- en erfgoedwereld haar intrede heeft gedaan.

Carola van der Drift

Hoe zag Gouda er in het jaar 1562 uit? Dat wilde Museum Gouda in een maquette aan zijn bezoekers laten zien. Er was 30.000 euro nodig om de financiering van de maquette rond te krijgen. Het bedrag werd gevonden bij geïnteresseerden die het project wilden steunen.

In ruil voor een donatie ontving deze groep mensen een kleine compensatie, zoals een oorkonde, het vermelden van de familienaam op een plaquette naast de maquette en een uitnodiging voor een toekomstig museumbezoek om de maquette te komen bekijken. Bovendien kreeg het project een persoonlijk tintje door binnenstadsbewoners uit te nodigen om hun eigen huis op de maquette te sponsoren. Tevens vroeg het museum om verhalen achter de donaties te delen voor een publicatie over de maquette.

Zo sloeg Museum Gouda twee vliegen in één klap: het haalde het benodigde bedrag voor de maquette binnen én de donateurs gingen zich verbonden voelen met het museum. Dit is crowdfunding in optima forma.

Volksinvestering

Crowdfunding kan worden vertaald als ‘volksinvestering’. In economisch lastige tijden moet er gezocht worden naar alternatieven om initiatieven een financiële basis te geven. Crowdfunding kan een logische keuze zijn bij het werven van fondsen voor een project. Het houdt in dat een initiatief deels of geheel gefinancierd wordt met geld van een groep mensen uit de samenleving. Een breed publiek staat centraal in het crowdfundingproces, maar

ook bedrijven kunnen bij crowdfunding betrokken worden. Crowdfunding geeft niet alleen geïnteresseerden een kans om initiatieven te steunen die anders misschien niet gerealiseerd kunnen worden, maar zorgt ook voor betrokkenheid tussen mensen en projecten.

Met name in de cultuur- en erfgoedsector is betrokkenheid van de doelgroep iets waarnaar gestreefd wordt. Denk aan *crowdsourcing*projecten. Bij deze projecten gaat het niet om geld, maar om diensten, kennis of materialen die geschonken worden aan een initiatief. Een voorbeeld is VeleHanden.nl, waar vrijwilligers zich aan kunnen melden om scans van erfgoedmaterialen te indexeren zodat genealogische materialen toegankelijk worden. Na crowdsourcing is crowdfunding een volgende stap.

Start in de VS

In 2000 deed crowdfunding zijn intrede in de Verenigde Staten met ArtistShare, een online platform dat geldgevers en -leners bij elkaar brengt. Sindsdien is de populariteit van crowdfunding alleen maar toegenomen; inmiddels telt internet tientallen crowdfundingplatforms. Op deze platforms zijn steeds vaker ook

Wie is...

Carola van der Drift is Japanologe en werkt bij de East Asian Library van de Universiteit Leiden.

Crowdfunding in 8 stappen

‘Crowdfunding zorgt voor betrokkenheid tussen mensen en projecten’

1	Maak een opzet	Zorg voor een goed projectplan en maak een begroting. Stel een streefbedrag vast. Houd deadlines in de gaten en plan genoeg tijd in voor een project. Zorg ook dat er genoeg menskracht binnen de organisatie is om het project na de financiering daadwerkelijk uit te voeren.
2	Inventariseer	Wie is de doelgroep van je project? Bij wie verwacht je financiering binnen te halen?
3	Kies een crowdfundingplatform	Welk platform sluit het beste aan bij het project? Bekijk ook welke kosten hier eventueel aan verbonden zijn en wat het platform hiervoor in ruil aan begeleiding biedt.
4	Kies een schenkingsmodel	Afhankelijk van het platform kan geld gegeven worden als donatie, als lening, als investering of in ruil voor een beloning. Ook kan er gekozen worden voor een minimumbedrag om het project door te laten gaan; wordt dat bedrag niet bereikt, dan krijgen de donateurs hun geld terug en gaat het project niet door. Zo loopt niemand risico. Het is verstandig om te kijken hoe het wettelijk geregeld is als je via crowdfunding geld binnenhaalt. De Nederlandsche Bank (DNB) en de Autoriteit Financiële markten (AFM) hebben speciaal voor crowdfunding een stappenplan opgesteld.
5	What's in it voor je donateurs?	Misschien is het resultaat van het project voldoende bevredigend voor donateurs om te willen schenken. Soms is een relevante beloning op zijn plaats. Denk bijvoorbeeld aan toegangskaartjes, een eervolle vermelding, een boek, et cetera.
6	Schep een band met de donateurs	Het is belangrijk dat mensen zich geroepen voelen om te doneren. Zorg dat je verhaal je doelgroep aanspreekt.
7	Promoot!	Succesvolle financiering hangt vaak af van financiële steun van een grote groep mensen, dus het is belangrijk dat er voldoende aandacht voor het project is. Zoek de lokale media op en maak gebruik van social media.
8	Gefeliciteerd, het bedrag is binnen!	Houd je donateurs op de hoogte van verdere vorderingen van het project. In welk stadium bevindt het project zich? Wanneer ontvangen ze hun beloning? En niet onbelangrijk: wanneer kunnen ze genieten van het resultaat van het project?

initiatieven uit de bibliotheek- en erfgoedsector te vinden. Zo worden er op het Amerikaanse Kickstarter bijvoorbeeld kleine bedragen gevraagd – en snel bij elkaar verzameld – voor het maken van een *Little Free Library*, een minikastje langs de weg waar mensen uit de buurt boeken kunnen ruilen.

Ambitieuze projecten, zoals het opstarten van *LIBRII*, een innovatieve, digitaal ondersteunde bibliotheek in Afrika, komen ook voorbij. Het benodigde bedrag voor *LIBRII*, 50.000 dollar, werd ruim overschreden. In ruil voor hun bijdrage kregen donateurs – afhankelijk van de

grootte van het verstrekte geldbedrag – een beloning: van t-shirts en tassen tot een naar hen vernoemde werkplek binnen de nog te realiseren bibliotheek. Inmiddels zijn de voorbereidingen voor het opbouwen van de bibliotheek van start gegaan; de donateurs worden steeds op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen.

Ook erfgoedprojecten verschijnen op crowdfundingwebsites. Op de Amerikaanse website Indiegogo werd door T160k, een internationaal initiatief om eeuwenoude manuscripten uit Timboektoe in veiligheid te brengen, geld ingezameld voor het restaureren en bewaren

van de manuscripten. Hoewel het streefbedrag niet werd gehaald, konden wel al de materialen worden aangeschaft voor het behoud van de werken. Ondertussen

Crowdfunding platforms

- > Voordekunst (www.voordekunst.nl)
- > Kickstarter (www.kickstarter.com)
- > Indiegogo (www.indiegogo.com)

‘Op crowdfunding- platforms staan steeds vaker initiatieven uit de bibliotheek- en erfgoedsector’

lobbyt T160k verder voor de rest van de financiering.

In Nederland in opkomst

In de lage landen is crowdfunding een opkomend fenomeen. In 2012 werd er in Nederland al 14 miljoen euro via crowdfunding opgehaald voor een verscheidenheid aan initiatieven. Binnen de bibliotheek- en erfgoedsector lijkt crowdfunding – in tegenstelling tot crowdsourcing – hier nog in de kinderschoenen

te staan. Een Nederlands crowdfunding-platform is Voordekunst. Dit platform richt zich vooral op kunstprojecten, maar ook andere projecten in de cultuursector zijn welkom. Voor het gebruik van het platform wordt een klein percentage van de opbrengst in rekening gebracht, maar in ruil daarvoor krijg je begeleiding in het proces van crowdfunding. Vlaanderen krijgt op 17 oktober een crowdfundingplatform speciaal voor boek en letteren. Achter dit door de Vlaamse overheid geïnitieerde en gesubsidieerde

initiatief, waarvan de naam pas bij de lancering bekend mag worden gemaakt, zitten de Vlaamse Erfgoedbibliotheek en het Vlaams Fonds voor de Letteren. Het platform krijgt ondersteuning van Voordekunst.

Met het platform wil de Vlaamse Erfgoedbibliotheek potentiële schenkers in contact brengen met de ‘goede doelen’ van verschillende erfgoedbibliotheeken. Niet alleen wordt er ruimte geboden aan crowdfundingacties voor conserveringsprojecten, maar ook komt er vanuit het platform begeleiding bij het uitvoeren van de projecten. ‘Zo is de kans op slagen groter en wordt de kwaliteit van de projecten bewaakt,’ aldus Eva Wuyts, coördinator van de Vlaamse Erfgoedbibliotheek. Het Vlaams Fonds voor de Letteren zoekt via het platform financiering voor nieuwe boekprojecten. Voorstellen voor de eerste projecten konden tot 16 juni ingeleverd worden.

Leerproces

Niet iedere stap die genomen wordt richting crowdfunding is succesvol. In oktober 2012 zette directeur Susan Franssen van bibliotheek De Lage Beemden crowdfunding in om scholen in de gemeente Gemert-Bakel te voorzien van een moderne bibliotheek. Er werd een oproep geplaatst op het gratis platform Startfonds.nl, dat inmiddels niet meer bestaat. Helaas kwamen er niet genoeg reacties binnen. Franssen, de directeur van de bibliotheek destijds, realiseerde zich tijdens het proces dat crowdfunding veel tijd en energie vergt. Bovendien was de crowdfundingactie via de website te breed opgezet, aldus haar opvolgster Geja Olijnsma. Er werd niet op een specifieke school ingezet. Daardoor hadden particulieren niet het gevoel dat het project voor hen van be-

Succesverhalen

- > In mei 2013 wist De Correspondent mensen zodanig enthousiast te krijgen voor het nieuwe journalistieke initiatief dat ze binnen 8 dagen een miljoen euro binnenhaalde.
 - > In juli 2013 heeft Theo Beneder van boekhandel Ongerijmd in Arnhem met behulp van crowdfunding de failliet verklaarde boekhandel Hijman & Arends overgenomen. Van de benodigde 90.000 euro is 65.000 euro met behulp van crowdfunding binnengehaald.
 - > In 2012 haalde Bibliotheek Heusden in samenwerking met Stichting Utopia 2.000 euro bij elkaar voor een maandelijkse culturele avond getiteld de Heusdense livetalkshow Van Horen Zien.
 - > Het Persmuseum in Amsterdam verzamelde in 2012 via crowdfunding ruim 3.800 euro voor een expositie over Arabische strips en cartoons om ‘de misvatting dat afbeeldingen in islamitische landen verboden zouden zijn’ weg te nemen.
 - > Voor twaalf studenten van de Willem de Kooning Academie, alias De Nabestaanden, was crowdfunding een uitkomst om een evenement te financieren waarbij verweesd erfgoed onder de aandacht wordt gebracht. Ze haalden ruim 7.500 euro op.
 - > De Vlaamse actrice en auteur Ianka Fleerackers ging ruim 1.000 euro over haar streefbedrag heen en haalde 11.116 euro binnen voor de ontwikkeling en publicatie van een multimediaal boek.
 - > Het Amsterdam Museum hoopte voor de restauratie van het schilderij ‘De intocht van Napoleon’ (Matthieu van Bree, 1813) 30.000 euro bij elkaar te krijgen via crowdfunding. Het werd uiteindelijk meer dan 51.000 euro.
- *****

‘Vlaanderen krijgt een platform speciaal voor boek en letteren’

lang was en voelden ze zich niet geroepen om geld te doneren. Onder Olijnsma is de bibliotheek bezig de schoolbibliotheek alsnog te realiseren via een samenwerking tussen school, gemeente en bibliotheek. Wel succesvol was het crowdfundinginitiatief van Bibliotheek Heusden voor een maandelijkse culturele avond, de zogeheten Heusdense livetalkshow Van Horen Zien. In samenwerking met Stichting Utopia heeft de bibliotheek eind 2012 2.000 euro via Voordekunst binnen weten te halen. Het was voor beide organisaties een eerste kennismaking met crowdfunding. Het was niet makkelijk, zegt Frank Mensink, die namens Bibliotheek Heusden verantwoordelijk was voor de crowdfundingactie. Het bleek lastig om particulieren te bereiken die geld wilden doneren. Uiteindelijk vonden ze de fondsen vooral binnen de eigen organisatie en waren er donaties van grote bedrijven. Mensink noemt het vooral een leerproces. Bij een nieuwe crowdfundingactie zou de bibliotheek een promotieplan maken en beter bedenken wie ze wil bereiken. Ook zou ze meer gebruik maken van crowdsourcing voor materialen en diensten voor het evenement, zoals licht en geluid. Toch was zowel het evenement als de bibliotheek, naast de financiering, gebaat bij crowdfunding. Mensink: ‘Crowdfunding is nieuw en verfrissend. Onze actie kreeg veel aandacht van lokale radio en televisie. Die promotie zorgde misschien niet voor meer donateurs en financiering, maar de talkshow werd wel goed bezocht.’

Andere succesfactoren

Naast het simpelweg verzamelen van fondsen zijn er andere factoren die meewegen in het al dan niet slagen van een crowdfundingactie. Via crowdfunding

kan een streefbedrag wel gehaald worden, maar verder geven particuliere donateurs geen ondersteuning bij het uitvoeren van een project. Deadlines kunnen zwaar wegen en ook na het binnenhalen van het streefbedrag wordt de voortgang door een grote groep mensen – de donateurs – constant in de gaten gehouden. Zo staat er veel druk op het slagen van een project. Het moet gewoon slagen, anders worden donateurs ontevreden, wat kan zorgen voor negatieve spanning tussen donateurs en organisatie. Bij traditionele manieren van financieren ligt dit anders. Er is veel meer controle op de uitvoering van een project. Zo wordt er pas geïnvesteerd in een project als het levensvatbaar is. Mochten er problemen ontstaan, dan kunnen investeerders vaak meer professionele begeleiding geven. Hier staat tegenover dat de burger meestal geen of slechts een kleine rol speelt bij traditionele investeringen, en dat zo de band ontbreekt die bij crowdfunding juist opgebouwd wordt. Niet ieder project valt in de smaak bij traditionele investeerders. Met crowdfunding leg je het lot van je project in handen van de doelgroep en zo krijgen ook die projecten een kans. <

Noteer alvast in je agenda

Inspiratiemiddag over crowdfunding

Op donderdag 24 oktober 2013 organiseert InformatieProfessional in de Koninklijke Bibliotheek een middag over crowdfunding. Met inspirerende voorbeelden en do's & don'ts. Bekijk het programma op www.informatieprofessional.nl/agenda.html. Er is slechts plaats voor 40 deelnemers, dus meld je snel aan.

Lees verder

- > Blueprint voor crowdfunding:
www.douwenkoren.nl/tools/crowdfunding-canvas/
- > Kickstarter School, een stappenplan voor crowdfunding:
www.kickstarter.com/help/school
- > Stappenplan DNB en AFM voor crowdfunding:
www.afm.nl/nl/professionals/diensten/starters/wet-regelgeving/crowdfunding.aspx
- > Handboek crowdfunding voor kunst, cultuur en media van Jaap Burgstra

Arjo Klamer

Arjo Klamer (1953) studeerde Economie aan de Universiteit van Amsterdam. In 1981 promoveerde hij aan Duke University in de Verenigde Staten. Van 1981 tot 1994 werkte hij als docent aan verschillende Amerikaanse universiteiten. Sinds begin jaren negentig werkt hij als hoogleraar in de Economie van de kunst en cultuur aan de Erasmus School of History, Culture & Communication aan de Erasmus Universiteit in Rotterdam. Daarnaast is hij sinds 2012 lector 'Creative Industries & Social Innovation' bij Fontys Academy for Creative Industries in Tilburg. Klamer publiceert regelmatig over de relaties tussen cultuur en economie, waarbij cultuur zowel verwijst naar de kunsten als naar de waarden in een samenleving of organisatie. Daarnaast verschijnt hij geregeld bij publieke debatten over onder meer alternatieve financiering binnen de kunstsector. Klamer is bestuurslid bij verschillende culturele instellingen.

Foto: Ronald de Nijs

‘De culturele sector dient veel nadrukkelijker haar waarde te tonen’

Erfgoedinstellingen, bibliotheken en andere culturele centra drukken zich steeds vaker uit in omzetcijfers, bezoekersaantallen en uitleningen. Niet goed, zegt Arjo Klamer, hoogleraar in de Economie van de kunst en cultuur. In een interview betoogt hij dat alles draait om de waarde van cultuur.

Andrea Langendoen

‘Het nieuwe Rijksmuseum stimuleert de economie’ kopten de kranten afgelopen zomer. Het Rijksmuseum Amsterdam had net de resultaten van een economische waarde- en impactanalyse gepresenteerd. De dagbladen schreven dat het museum, naast alle kosten die de verbouwing met zich mee had gebracht, ook een grote bijdrage levert aan de Nederlandse economie. ‘Ik vind dat een verkeerde boodschap,’ zegt Arjo Klamer. ‘Het Rijksmuseum draagt bij omdat het het Rijksmuseum is. Het geeft als museum een belangrijk beeld van onze beschaving. Dat kost veel geld, maar dat is het waard.’

Cultureel kapitaal

In crisistijd worden cijfers nog belangrijker. Dat geldt niet in het minst voor de cultuursector. Musea, bibliotheken en culturele centra drukken zich steeds vaker uit in cijfers: omzet, bezoekersaantallen, uitleningen. Niet goed, vindt Arjo Klamer. Hij probeert in zijn werk en onderzoek juist het tegenovergestelde te doen: hij richt zich op de impact van cultuur op ons leven en op de economie. ‘Het gaat om het cultureel kapitaal: het vermogen om te inspireren of te worden geïnspireerd. Steden

‘De culturele sector slaagt er dramatisch slecht in om mensen te overtuigen van haar belang’

en landen hebben baat bij een sterk cultureel klimaat. Daarom moet cultuur eerst komen en is de economie volgend. Een sterke cultuur geeft een sterke economie.’ ‘We zijn heel erg gewend om de wereld te bekijken vanuit een economische benadering. Maar als je kijkt naar je eigen leven, wat is dan belangrijker? Je huis of je thuis? We hebben de neiging om vooral de waarde van het huis, van het bouwwerk, te meten. In feite gaat het dan alleen om de prijs van de woning, en niet om de waarde. Maar voor de meesten van ons gaat het uiteindelijk om je thuis, het gaat om de inhoud en om de kwaliteit en dat is niet in geld uit te drukken. Alles eromheen is eigenlijk instrumenteel. En natuurlijk hebben we die instrumenten ook nodig, maar veel men-

sen hebben de neiging die instrumenten tot doel te nemen.’

Realiseren van waarde

En juist om het realiseren van die waarde draait het in de culturele sector, zegt Klamer. Zeker nu er zo bezuinigd wordt in de culturele sector is het van groot belang dat instellingen zich bewust zijn van hun waarde en van hun belang en dat ze die waarde ook waarmaken. ‘In de culturele sector slaagt men er dramatisch slecht in om de mensen te overtuigen van het eigen belang. Alle energie is gericht op het bereiken van politici. Instellingen gebruiken daarvoor een speciale manier van communiceren, de taal van beleidsstukken. Maar daarmee overtuig je andere mensen nog niet. Terwijl het voor instellingen juist van groot belang is om ingebed te zijn in de samenleving en draagvlak te creëren. Dat vraagt om een aanpassing van de retorica.’ ‘Ik spreek geregeld met mensen uit de bibliotheekwereld. Voor bibliotheken geldt dat hun rol in deze digitale tijden enorm aan het verschuiven is. Net als elders in de culturele sector zie je dat men daar bezig is met de kernvragen: waarvoor bestaan we, waartoe dienen we? Ik merk dat veel

Wie is...

Andrea Langendoen
werkt bij de Koninklijke Bibliotheek als projectcoördinator bij Metamorfoze, het nationaal programma voor het behoud van het papieren erfgoed.

Foto: KB

LEES VERDER OP:

INFORMATIE PROFESSIONAL.NL

website voor informatiewerkers

IP FLASH

onze gratis digitale nieuwsbrief

NIEUWS

blijf op de hoogte

AGENDA

alle congressen en cursussen

BANEN

dé vacatures voor professionals

LEVERANCIERSGIDS

van beveiliging tot zelfservice

FILMPJES

elke week een vakvideo

REDACTIEBLOG

achtergronden bij het nieuws

BIJDRAGEN

verdiepende artikelen en verslagen

REAGEER

praat mee of plaats zelf een opinie of artikel

bibliotheken met die vragen worstelen, maar ze richten zich dan vooral op het instrumentele: *hoe* kunnen we onszelf in leven houden in deze tijd? Veel belangrijker is om het *doel* duidelijk te hebben. Organisaties zoals bibliotheken hebben waarde omdat ze een belangrijke bijdrage leveren aan ons bewustzijn en aan de vitaliteit van onze beschaving. De huidige situatie dwingt deze sector om veel nadrukkelijker haar waarde te tonen. Dat is niet makkelijk, de mensen binnen de organisaties zijn vaak moeilijk te bewegen. Ik zie dat bij veel organisaties de directeurs best ondernemend zijn, maar de cultuur van bibliotheken is dat vaak niet.'

Creativiteit

Klamer ziet de bezuinigingen niet per se als een negatief iets. Het dwingt organisaties juist tot creativiteit om te overleven. In het boekje *PAK AAN*, dat hij samen met collega Cees Langeveld schreef, verzamelde hij talloze originele en inspirerende ideeën en initiatieven van kunstenaars, culturele organisaties en bedrijven. 'We zijn verwend door vijftig jaar overheid die de verantwoordelijkheid heeft genomen voor het financieren van de culturele sector; daar werden wij als burgers niet mee lastiggevallen. Eigenlijk zijn we nu terug bij de situatie van vóór de Tweede Wereldoorlog. Net als toen moeten wij als burgers de verantwoordelijkheid nemen, met als doel: de vitaliteit van onze beschaving in stand houden. Dat is niet makkelijk, mensen zijn moeilijk te bewegen.'

Daar ligt volgens Klamer ook aan de stemming in Nederland. Hij ziet een groot verschil tussen Nederland en de Verenigde Staten. 'Als je in Nederland iemand de vraag stelt: wat doe jij, dan vertel je welk werk je doet. In Amerika is het meteen duidelijk dat het dan gaat om welke bijdrage je levert aan de samenleving. Er is een hoop te zeggen tégen Amerika, maar ik vind dit een heel aardig aspect van het land. Men is zich daar veel bewuster van wat je bijdraagt aan de maatschappij, dat wordt ook veel meer gestimuleerd.'

Eigenaarschap

In *PAK AAN* onderscheiden Klamer en Langeveld vier 'sferen' waarbinnen organisaties hun waarden kunnen realiseren:

'We zijn verwend door de overheid die 50 jaar lang de verantwoordelijkheid heeft genomen om de culturele sector te financieren'

de markt, de overheid, de informele derde sfeer van mecenasen, vrijwilligers en liefhebbers en als vierde de *oikos*: jezelf of je directe omgeving. Voor duurzame oplossingen om culturele organisaties in stand te houden wordt juist die informele derde sfeer van steeds groter belang. Klamer: 'Door mensen te betrekken bij je organisatie krijgen ze een gevoel van eigenaarschap.' 'Van wie is die bibliotheek of dat museum? Niet van de directeur of van de raad van bestuur of van de politiek. Het gaat erom dat mensen voelen dat het van "ons" is. Dat gevoel bestaat meestal pas als mensen zelf een bijdrage hebben geleverd. Dat kan op verschillende manieren: bijvoorbeeld door geld te geven of door vrijwilligerswerk te doen. Vrijwilligers zijn erg belangrijk voor een culturele organisatie. Als je die goed inzet, functioneren zij als ambassadeurs voor je organisatie.'

Maatschappelijke betrokkenheid

'Het opzetten van crowdfundingprojecten past goed bij het creëren van dat "ons"-gevoel. Je zet er iets mee op, het zorgt voor publiciteit en aandacht. Mensen betalen daar graag aan mee.' De 'bibliotheek' in het Brabantse Vieringsbeek is daar een interessant voorbeeld van. Toen de plaatselijke bibliotheek door gemeentelijke bezuinigingen met opheffing werd bedreigd, kwam het dorp in actie en zetten de inwoners zelf een nieuwe bibliotheek op. 'Hier zijn de mensen zich bewust van de waarde van de bibliotheek voor de gemeenschap.' 'Een ander voorbeeld voor het inzetten van betrokkenheid is het oprichten van lokale gemeenschapsfondsen, waarin hoogleraar filantropie Theo Schuyt een belangrijke rol heeft gespeeld. Binnen

die gemeenschapsfondsen kun je je geld – desgewenst geoormerkt – aan je lokale gemeenschap geven, waarna het geld verdeeld wordt over verschillende deelfondsen.' 'Wat veel mensen niet beseffen, is dat er hier in Nederland eigenlijk een surplus is aan geld. Veel mensen hebben meer geld dan ze kunnen uitgeven.' Dat geld gaat nu nog vaak naar de bekende dieren-, kinder- of kankerfondsen. Maar juist nu de gemeenten steeds minder geld hebben en zich uit publieke voorzieningen terugtrekken, zouden mensen zich op die lokale gemeenschapsfondsen moeten richten, vindt Klamer.

Gezamenlijke rol

De culturele sector staat voor een gezamenlijk belang, maar veel te vaak ziet men andere instellingen als concurrenten, vooral als het gaat om subsidiepotjes. Klamer vindt dat jammer, want culturele instellingen zouden juist meer voor die gezamenlijke rol moeten opkomen – het bewaken van het culturele erfgoed. 'Organisaties moeten zich bewust worden van die rol, van het feit dat al die instellingen ergens voor staan. Het is eigenlijk net als bij de kerk vroeger, die had voor veel mensen een belangrijke rol, ook al ging je er nooit naartoe. Welke instituten hebben die rol nu nog? Wij hebben alleen banken en verzekeringsgebouwen. Dat zijn nog de enige toonaangevende kathedralen die in onze tijd bestaan.'

Arjo Klamer en Cees Langeveld, *PAK AAN. 100 en 1 ideeën voor alternatieve financiering van kunst en cultuur*. Hilversum, Stichting Cultuur en Economie, 2011.

Pak aan en denk mee!

Voor de abonnees van *InformatieProfessional* stelt Arjo Klamer 10 exemplaren van *PAK AAN* ter beschikking. Het enige wat je hoeft te doen om een kans te maken op dit boek is een antwoord geven op de volgende vraag: Hoe kun je je doelgroep bewust maken van de waarde van je instelling? Stuur uiterlijk 15 oktober 2013 je reactie naar redactie@informatieprofessional.nl.

Collectiebehoud op basis van waardestelling

Welke waarde vertegenwoordigt een collectieonderdeel? Die vraag is leidend in het Collectiebehoudsplan van de Koninklijke Bibliotheek. Lag voorheen het accent op preventieve conservering en reageren op schade, nu draait het om risicomanagement en beperken van waardeverlies. Tanja de Boer vertelt over de ervaringen met deze nieuwe behoudsstrategie.

Tanja de Boer

In veel bibliotheken is de aandacht verschoven van verzamelen en behouden naar toegang en gebruik. En de capaciteit en middelen verschuiven mee. Een tweede trend is de explosieve groei van de digitale collectie. Vanuit het perspectief van collectiebehoud betekent dit een steeds grotere collectie beheren met steeds minder middelen. Hoe zorgen we dat de collectie in een staat blijft die een goed gebruik mogelijk maakt?

De KB heeft in antwoord hierop een nieuwe behoudsstrategie opgesteld en deze vastgelegd in een Collectiebehoudsplan dat in 2011 werd gepubliceerd.¹ Aan de uitwerking en uitvoering ervan wordt sinds 2012 gewerkt. We moeten betere en scherpere keuzes maken: wat pakken we aan en wat heeft minder zorg nodig? En waarom? Niet alle materiaal is immers even kwetsbaar, bijzonder of veelgevraagd

– en dat heeft consequenties voor bewaarcondities en beschikbaarstelling.

Collectiebehoudsplan

Het uitgangspunt van het Collectiebehoudsplan is waardestelling: welke waarde vertegenwoordigt een collectieonderdeel? Deze waarde is niet in de eerste plaats financieel, maar vooral informatief, historisch et cetera. Daarna volgt een inventarisatie van de risico's die deze waarden bedreigen. Het nieuwe collectiebehoud richt zich vervolgens op het voorkomen van relevant waardeverlies. Dat is dus anders dan voorheen, toen we vooral reageerden op schade (uiteraard naast preventieve conservering). Een klant levert een boek in met schade en dat kwam dan vooraan in de rij. Nu draait het om risicomanagement en beperken van waardeverlies.

Het kan zijn dat we hetzelfde boek nog steeds direct willen restaureren, al is dat niet vanzelfsprekend. Voor de grote digitale collecties geldt hetzelfde: het kan zijn dat we *preservation actions* willen inzetten, maar ook dat is niet vanzelfsprekend. Een groep objecten met grote esthetische waarde moet behoeft worden voor verbleking van kleuren, voor gedrukte kranten is het voldoende dat de tekst leesbaar blijft. Websites zijn waardevol door hun unieke *look and feel*. Bij wetenschappelijke publicaties – ejournalartikelen – in pdf-vorm is vooral sprake van informatieve waarde en doen we minder moeite om *look and feel* te behouden.

De paradigmaverandering zit hem juist hierin dat behoudsinspanningen niet meer vooral zijn gericht op het reageren op ontstane schade, maar op het voorkomen van waardeverlies. De nieuwe strategie van waardestelling helpt om prioriteiten te stellen.

Wie is...

Tanja de Boer werkt sinds 2007 bij de KB. Zij is hoofd van de afdeling Collectiebehoud, die zorgt voor duurzaam beheer en behoud van de fysieke en de digitale collecties.

Foto: Jos Uijl (KB)

Hoe werkt het?

Om te beginnen is de KB-collectie in kavels opgedeeld. Met een collectie van enkele tientallen miljoenen items is waardestelling per stuk immers onhaalbaar. De digitale collectie valt uiteen in bijvoorbeeld websites, born-digital boeken,

Foto: Jos Uljee (KB)

masters van gedigitaliseerde boeken van en over Nederland, en access-bestanden (kleinere afgeleiden die voor online toegang worden gemaakt en bewaard). In de fysieke bibliotheek onderscheiden we onder andere Nederlandse tijdschriften, oude drukken, Nederlandse kranten en zeldzame en kostbare werken. De kavels verschillen sterk in omvang. Het blijkt lastig om greep te krijgen op de precieze aantallen en om een meeteenheid te vinden waarmee kavelomvang onderling kan worden vergegele. Tellen we pagina's of gigabytes? 'Oude drukken' is een erg groot kavel, 'plano's en losse kaarten' is een van de kleinste. In de categorie digitale kavels zijn de masters van Nederlandse boeken

en boeken over Nederland het meest omvangrijk. Logisch, digitaliseringsbestanden zijn zeer omvangrijk en de KB is nu vooral bezig met het in hoog tempo digitaliseren van het gedrukte boekenbezit, onder meer samen met Google en ProQuest en in Metamorfoze-verband. Het kleinste digitale kavel bestaat uit de masterbestanden van gedigitaliseerde handschriften.

Methode

De volgende stap is het bepalen van de verschillende soorten waarden. De KB heeft gebruikgemaakt van het Significance-model (2001) van de Australische Heritage Collection Council. De methode heeft al groot draagvlak in de erfgoedwereld en

blijkt ook bruikbaar voor bibliotheek- en archiefcollecties.² Het model onderscheidt acht waarden: vier primair en vier secundair (zie kader op pagina 24). Primaire criteria zijn onafhankelijk en op zichzelfstaand: ze zitten 'in het object zelf'. Secundaire criteria zijn afhankelijk en vergelijkend; ze worden bepaald door de context. De volgende stap is nu om te bepalen *in welke mate* de secundaire waarden de primaire waarden beïnvloeden. Een secundaire waarde heeft immers niet op elke primaire waarde dezelfde impact. 'Gebruik' bijvoorbeeld heeft geen invloed op de historische waarde, maar kan het belang van de informatieve waarde wel danig beïnvloeden: hoe waardevol is informatie die niemand gebruikt?! Daarom is voor elke relatie tussen een primaire en een secundaire waarde een wegingsfactor toegekend.

De praktijk

Met aan de ene kant de kavels en aan de andere kant de waarden kunnen we elk onderdeel waarden. Kwantitatief – en dat is best moeilijk. Een punt toekennen, een cijfer geven voor een waarde van een collectie dwingt de collectiespecialist tot een uitspraak. Is die stap eenmaal gezet, dan is er duidelijkheid. En dat hebben de collectiespecialisten van de KB afgelopen winter en voorjaar gedaan. Voor elk van de collectiekavels hebben ze waarden toegekend op alle acht aspecten. Voor primaire en secundaire waarden kenden ze punten toe. Elke primaire waarde werd vermenigvuldigd met elke secundaire waarde en de bovengenoemde wegingsfactor. De som van alle zestien velden opgeteld geeft de totale waarde van het collectiekavel weer. Tijdens het waardestellen werd duidelijk op hoeveel verschillende manieren een kavel beoordeeld kan worden en hoezeer dit de waardering beïnvloedt. De onderlinge discussies hierover waren in veel opzichten waardevol. Er werd kennis gedeeld, nieuwe inzichten ontwikkeld en overeenstemming bereikt. In de eerste ronde hebben de collectiespecialisten die kavel beoordeeld waarvan zij de meeste kennis hebben. Vervolgens hebben alle specialisten alle kavels gewogen. In verschillende inhoudelijke sessies werden waarden scherper gedefinieerd en werd men het eens over hun lading in de specifieke con-

text van de KB-collectie.
Er zijn zeker discussiepunten open blijven staan. Kavels kunnen zeer divers van inhoud zijn, waardoor de waarde soms moeilijk is vast te stellen. En wat is de relatie tussen waarden van fysieke kavels en die van hun gedigitaliseerde pendant? Gaat de historische of esthetische waarde van oude drukken over op de gedigitaliseerde versie ervan? Deze en veel andere vragen zullen ook in de komende tijd beantwoord worden.

Hoog en laag

De resultaten van deze *expert-based* waardestelling van de KB-collectie zijn de basis voor toekenning van bepaalde behoudsniveaus aan de kavels. Dit kan een laag niveau zijn: geschikt houden voor gebruik en als dat niet meer lukt een vervangend exemplaar kopen of opnieuw laden. Denk bijvoorbeeld aan een naslagwerk. Of zeer hoog: een kavel zoveel mogelijk behouden in de originele, authentieke staat. Eventuele restauratie wordt dan ook uitgevoerd met behoud van materiële authenticiteit, bijvoorbeeld bij de collectie middeleeuwse handschriften.
Toekenning en handhaving van deze niveaus is overigens niet statisch. Periodiek, bijvoorbeeld eens per vier jaar, wordt de waardestelling tegen het licht gehouden en indien nodig herzien. Vaker herzien is uit het oogpunt van stabiel collectiebeheer ongewenst.

Toepassing

Deze vorm van waardestelling kan op verschillende manieren worden ingezet. De totale waarde gebruiken we vooral om het collectiekavel te wegen en te prioriteren ten opzichte van andere kavels. De som van alle kavels tezamen biedt een maat voor de totale waarde van de KB-collectie en biedt houvast voor een vergelijking in de tijd en de mate van effectiviteit van het behoudsregime.
Maar we krijgen zo ook inzicht in de relatie van de verschillende waarden tot elkaar. Dit geeft aan welke beheersmaatregelen effectief zijn voor welke collectiekavels. Is bijvoorbeeld de informatieve waarde het hoogst (bijvoorbeeld bij het kavel Nederlandse kranten), dan is digitalisering een effectieve behoudsmaatregel om het origineel vervolgens te kunnen

Primaire waarden

Primaire waarden zijn waarden die worden toegekend aan de collecties zelf, op basis van eigenschappen die (onderdelen van die) collecties bezitten. Deze vier waarden zijn complementair.

1 Informatieve waarde: deze waarde heeft betrekking op de inhoud van de collectiedelen als bron van onderzoek of op de informatieve waarde van het object als informatiedrager.

2 Esthetische waarde: de kunstzinnige waarde van een collectie als verzameling objecten. Deze waarde zal het meest aansluiten bij de museale functie van de KB. Ook digitale collecties waarbij *look*

and feel van belang is (websites bijvoorbeeld), kennen een hogere esthetische waarde.

3 Historische waarde: deze waarde is gebaseerd op de ouderdom van een collectie en/of de mate waarin een collectie verband houdt met een belangrijke gebeurtenis of fase uit de (Nederlandse) geschiedenis.

4 Maatschappelijke waarde: de collectie is van belang (geweest) voor één of meer groepen in de samenleving. De waarde wordt hoger naarmate de groep nadrukkelijker aanwezig is of een grotere rol speelt in de Nederlandse samenleving.

Secundaire waarden

Secundaire waarden of vergelijkende criteria zijn waarden die worden toegekend aan collecties op basis van vergelijking met andere collecties binnen en buiten de KB. Deze waarden zijn relatief en context gebonden. De secundaire waarden kunnen de primaire waarden versterken of verzwakken.

1 Gebruik: het daadwerkelijke gebruik dat van een collectie wordt gemaakt (raadplegen, uitlenen, ter inzage geven, tentoonstellen, in bruikleen geven, digitaliseren).

2 Compleetheid: de mate waarin een collectie compleet of volledig is, vergeleken met andere collecties. De collectie kan enig in haar soort zijn; de collectie kan zeer representatief zijn; de collectie kan vollediger zijn dan vergelijkbare collecties elders. Zeldzaamheid kan vooral bij digitale collecties in de loop van de tijd toenemen.

3 Conditie: deze waarde heeft betrekking

op de fysieke of digitale staat van de collectie. Dit betreft zowel de staat van de informatiedrager (krant, tape, manuscript, dvd, et cetera) als de conditie van de inhoud. Voor zowel fysieke als digitale publicaties speelt authenticiteit van de tekst een grote rol; bij digitale publicaties komt daar de digitale functionaliteit bij.

4 Herkomst: deze waarde verwijst naar de persoon of organisatie waar de collectie vandaan komt en ontleent waarde aan de mate waarin de herkomst bekend is en het belang van de vorige eigenaar(s). Hieronder wordt ook ensemblewaarde begrepen: de waarde van de collectie als verzameling met een gemeenschappelijke herkomst, soms zichtbaar aan fysieke kenmerken. Bij digitale collecties kan herkomst een garantie geven voor de authenticiteit van een collectie. Herkomst fungeert dan als ‘keurmerk’ voor betrouwbaarheid en bruikbaarheid van de collectie.

sparen. Bij een esthetisch collectiekavel (zoals bijvoorbeeld een deel van het kavel handschriften) is deze maatregel juist weinig effectief. Ook voor de secundaire waarden geldt dat ze richting geven aan het beheer. We ten we bijvoorbeeld van een collectie digitale bestanden (zoals wetenschappelijke artikelen van een grote en betrouwbare uitgever als Elsevier) dat ze van een leverancier komen die dezelfde standaarden als de KB heeft geadopteerd, dan voegt dit waarde toe.

Impact digitalisering

Digitalisering kan ook impact hebben op de waarde van een kavel. Wat betekent het voor de gedrukte versie als er een digitale bijkomt? Je hoort regelmatig managers roepen dat ‘het oud papier’ wel weg kan als het is gedigitaliseerd, maar is dat ook zo? Wel in die gevallen waarin die papieren kavels uitsluitend informatiewaarde hebben én die waarde ook is geconverteerd in de digitale kopie. Bij de KB is dit zelden aan de orde. Bij een tweehonderd jaar oude bibliotheek met een nationale depotfunctie zijn historische en maatschappelijke waarden sterk in de collectie vertegenwoordigd. Bijvoorbeeld boeken die Thorbecke nog heeft besteld of waarvan we afgesproken hebben dat we altijd één exemplaar behouden in de nationale bibliotheek. In deze gevallen vervangt digitalisering niet het origineel, eerder voegt het waarde toe.

Volgende stap

We zijn nu zover dat we de waarden van de KB-collecties hebben vastgelegd. De volgende stap wordt nu gezet. We brengen de risico’s in kaart waaraan collecties onderhevig zijn en die waardeverlies kunnen veroorzaken. En vooral, we koppelen specifieke risico’s aan bepaalde waarden. Waarden op zichzelf bezien wijzen nog niet de weg naar geprioriteerd collectiebehoud. Risico’s op zichzelf ook niet. Maar de combinatie van die twee wél. Dat levert een set gedifferentieerde behoudsmaatregelen of *preservation levels* op. Hoe *mappen* we bijvoorbeeld migratierisico’s op een juiste manier op het behoud van digitale collecties? En hoe zwaar worden fysieke kavels met een grote esthetische waarde getroffen door blootstelling

aan te veel daglicht? Een ander voorbeeld: in hoeverre kan het risico op mechanische schade door hantering in overeenstemming worden gebracht met het streven onze collecties zo veel mogelijk ter beschikking te stellen, te gebruiken en daardoor de wetenschappelijke of informatieve waarde te vergroten of tenminste te behouden?

Gevolgen

Deze strategie heeft gevolgen voor de manier waarop de KB haar collectie beheert en behoudt. De relatie tussen waarden, risico’s en behoudsmaatregelen bepaalt de inrichting van alle processen en procedures die betrekking hebben op beheer en behoud van papieren en digitale collecties. We maken zo beslissingen ten aanzien van collectiebehoud expliciet en dat verhoogt de transparantie, efficiëntie en effectiviteit. Op deze manier leggen we een basis voor gedifferentieerd collectiebehoud dat uitgaat van de waarde die delen van de

KB-collectie vertegenwoordigen en hun relevantie voor het geheel van de KB-collectie. Uitvoering van dat beleid kan leiden tot liefdevolle verwaarlozing, of juist intensieve en specialistische zorg. Welke zorg kavels krijgen mag niet in eerste aanleg bepaald worden door budgetten, techniek, willekeur, mode of trend. Juist de waarde of betekenis die wij aan collecties toekennen en in de toekomst zullen toekennen zijn hierin leidend. Maar niet alleen heersend. Technische en financiële mogelijkheden zijn per definitie gelimiteerd. Daardoor gedreven zijn scherpe selectie en waardebepaling temeer noodzakelijk. ‘Wat bewaren we waarom’ blijft uiteindelijk de vraag. <

Noten

- 1] Zie www.kb.nl/organisatie-en-beleid/collectiebehoudsplan-2010-2013.
- 2] Momenteel wordt vooral gewerkt met de online versie, Significance 2.0: significance.collectionscouncil.com.au/ online-edition (© 2009)

advertentie

Onze service is:

- een vaste contactpersoon voor al uw vragen
- elektronisch bestellen, rapporteren en factureren
- levering van boeken, seriewerken en abonnementen
- ebooks via ons eigen platform, zonder platformkosten
- managementinformatie op maat, via een beveiligde website

Optimaal IBL- en herverdelingsbeleid voor bibliotheekboeken

Iedere bibliothecaris heeft zijn eigen ideeën over hoe de kosten van interbibliothecair leenverkeer (IBL) omlaag kunnen. Ook de wetenschap probeert nu een steentje bij te dragen aan de discussie. Promovendus Gerlach van der Heide en prof. dr. Kees Jan Roodbergen van de Rijksuniversiteit Groningen hebben onderzoek gedaan naar de optimalisatie van IBL. Een aanzienlijke kostenbesparing blijkt mogelijk te zijn: naar schatting wel 20 procent.

Gerlach van der Heide

Met de lancering van de nationale bibliotheekcatalogus (NBC) kan elk lid van de openbare bibliotheek binnenkort eenvoudig online bibliotheekitems uit iedere Nederlandse bibliotheek reserveren. Dat zal naar verwachting uitmonden in een toename van interbibliothecair leenverkeer (IBL). Enkele regionale pilots, waarbij klanten de vrijheid kregen om vanuit ieder filiaal binnen de regio te bestellen, laten namelijk een verdrievoudiging van de IBL-stroom in die regio zien. Dit leidt

tot kostenstijgingen, voornamelijk door de extra tijd die het bibliotheekpersoneel steekt in het verzorgen van IBL en door de toename van het aantal transportbewegingen. Om deze kosten in de hand te houden, is het belangrijk te bepalen hoe IBL zo efficiënt mogelijk gecoördineerd kan worden. Ons onderzoek is onderdeel van het DIALOG R&D-project ‘Cross chain order fulfilment coordination for internet sales’, waarin een apart deelproject*

is gewijd aan de optimalisatie van bibliotheekennetwerken. Het Sectorinstituut Openbare Bibliotheken (SIOB) is als consortiumspartner nauw bij dit onderzoek betrokken. Het deelproject is gericht op het vinden van een zo efficiënt mogelijke manier om IBL te versturen. Hierin wordt onderscheid gemaakt tussen twee onderdelen van IBL: bepaling van de verzendlocatie en het terugstuurbeleid. Nu worden IBL-aanvragen toegewezen aan bibliotheken op basis van een vaste lijst: bij-

Wie is...

Sinds eind 2011 doet **Gerlach van der Heide** promotieonderzoek naar voorraadbeheer en logistiek bij bibliotheken. Hierbij kijkt hij onder andere naar optimalisering van het beleid op het gebied van interbibliothecair leenverkeer (IBL) en de invoering van een centraal depot.

‘IBL-uitleningen gaan altijd terug naar de oorspronkelijke locatie. Dit kan slimmer’

‘Kosten dalen
nog verder als
we gericht gaan
herverdelen’

voorbeeld op alfabet of op volgorde van wie het snelst kan leveren. Als de lezer het boek weer inlevert, gaat het vrijwel altijd terug naar de oorspronkelijke locatie. Dit kan slimmer.

Stel je eens voor dat we boeken niet terugsturen naar de bibliotheek die geleverd heeft, maar naar de plek waar de kans het grootst is dat de volgende lener ze wil hebben? Alleen... hoe weet je waar dit is? We hebben een model ontwikkeld dat precies dit doet. Ten eerste helpt onze methode bij het bepalen van de verzendlocaties. Ten tweede hebben we een nieuw terugstuurbeleid onderzocht waarbij het, naast terugsturen naar de leverende locatie, ook mogelijk is om boeken op de aanvraaglocatie te houden (floating collecties) of zelfs naar geheel andere locaties te sturen (herverdelen). Dit alles leidt tot een model dat ons laat zien hoe het verzenden en terugstuurbeleid idealiter in elkaar zit.

Aannames

Om het IBL-vraagstuk goed te kunnen modelleren zijn enkele aannames gedaan. Een aanname geeft een versimpeling van de werkelijkheid, die soms afwijkt van de dagelijkse praktijk. De volgende aannames zijn gedaan:

- > Alle exemplaren van een boektitel worden gedeeld tussen de locaties. Een boek heeft in het model geen vaste eigenaar.
- > Er zijn vaste kosten per IBL-verzending, die gelijk zijn tussen elke twee locaties. Dit is een goede aanname als de personeelskosten per verzending de bepalende kostenfactor zijn of wanneer IBL via de post wordt verzonden voor een vaste prijs per boek.
- > Het herverdelen van boeken is goedkoper dan het verzenden via IBL. De re-

Voorbeeld aanvraag toewijzen

Er zijn drie identieke bibliotheeklocaties A, B en C.

	A	B	C
Aanwezige voorraad (exclusief uitleningen):	1	1	1
Uitgeleende voorraad	1	0	0
Vraag:	0	0	2
Netto aanwezige voorraad na vraag	1	1	-1

Locatie C heeft nu een tekort van één boek: dit leidt tot een IBL-aanvraag. Locatie A en B hebben beide nog voorraad en kunnen de titel dus versturen. Locatie A en B hebben evenveel voorraad, maar locatie A heeft nog een open uitlening. Daarom versturen we de aanvraag vanaf locatie A.

Voorbeeld herverdelen

Net als in het voorbeeld voor IBL-aanvragen toewijzen, zijn er hier ook drie locaties. De vraag op locatie A, B en C is respectievelijk klein, gemiddeld en groot:

	A (klein)	B (middel)	C (groot)
Aanwezige voorraad	0	3	1
Uitgeleende voorraad	2	0	0
Aanwezige voorraad na herverdelen	0	2	2

In dit geval is het verstandig om een exemplaar van locatie B naar C te sturen. Ook al heeft C nog één exemplaar op voorraad, door de grote vraag is de kans aanzienlijk dat binnenkort meer nodig zal zijn. Bovendien heeft B erg veel exemplaren liggen. Door van B naar C te sturen verlagen we het risico op een toekomstige IBL-verzending. Locatie A heeft geen voorraad, maar door de lage vraag en een hoog aantal uitleningen is er weinig risico op een tekort.

den hiervoor is dat een IBL-verzending gauw na de aanvraag moet gebeuren, terwijl herverdelen kan plaatsvinden wanneer het rustig is.

- > De (online) vraag naar een boektitel vindt plaats gedurende de dag. Op een vast moment op de dag wordt de totale vraag bekeken en dan pas worden IBL-beslissingen gemaakt, in plaats van direct na de aanvraag. De beslissing wordt centraal gemaakt.
- > Bestellingen van klanten worden voor zover mogelijk direct vervuld; de mogelijkheid om het boek te reserveren

in plaats van te verzenden is (nog) niet meegenomen.

Model in de praktijk

Op een vast moment kijken we wat de vraag is naar een bepaald boek op iedere bibliotheeklocatie in het systeem. Er zijn drie mogelijkheden:

1. Elke locatie kan in de eigen vraag voorzien. Er hoeft geen IBL plaats te vinden.
2. Sommige locaties hebben te weinig boeken beschikbaar, andere hebben

voldoende voorraad om iedere IBL-aanvraag te vervullen.

- 3. Sommige locaties hebben te weinig boeken beschikbaar, andere hebben te weinig voorraad om iedere IBL-aanvraag te vervullen.

Situaties 2 en 3 leiden tot IBL. In situatie 2 moeten we kiezen waarvandaan we welke aanvragen vervullen. In situatie 3 is het totaal aan aanwezige boeken onvoldoende, waardoor sommige aanvragen moeten worden afgewezen.

Op onze beslissing over wie de IBL-aanvraag levert, heeft zowel aanwezige als uitgeleende voorraad invloed. Een locatie met veel aanwezige exemplaren is vaak een goede verzendlocatie. Een locatie met veel openstaande uitleningen kan ook gemakkelijk een gedeelte van haar huidige voorraad missen; de kans is immers aanzienlijk dat binnenkort exemplaren terugkomen.

Een derde aspect speelt ook een rol: de gemiddelde vraaghoogte van locaties. Voor situatie 2 zien we meestal dat locaties met veel voorraad ten opzichte van hun gemiddelde vraag de beste verzendlocaties zijn. Na verzending van het exemplaar hebben deze locaties de laagste kans om het boek in de toekomst weer nodig te hebben, waardoor de kans op een toekomstige IBL-verzending klein is.

In situatie 3 gebeurt iets vergelijkbaars. We hebben een tekort, dus we moeten kiezen welke verzoeken we afwijzen. IBL-verzoeken voor locaties met weinig uitleningen ten opzichte van de gemiddelde vraag worden toegewezen, terwijl ze voor locaties met veel uitleningen juist worden afgewezen. Voor locaties met veel uitleningen is het gunstiger om te wachten op terugkomst van het boek. Een extra boek naar een dergelijke locatie sturen zou betekenen dat er een overschot aan voorraad ontstaat na terugkomst van de uitleningen. Daarom is het beter om IBL-aanvragen toe te wijzen aan locaties met relatief weinig uitleningen. Kortom, het model zorgt er dus voor dat boeken van locaties met hoge voorraden naar die met relatief lage voorraden gaan.

Terugsturen? Niet doen!

Het is lang niet altijd slim om boeken terug te zenden naar de oorspronkelijke locatie. Zogenaamde floating collecties, waarbij het boek op de aanvraaglocatie blijft na een IBL-aanvraag, leveren lagere

kosten op omdat boeken niet langer twee keer worden verzonden (heen en terug) bij elke aanvraag. Het aantal verzendingen en bijbehorende kosten dalen hierdoor substantieel: twintig procent lijkt zeer haalbaar.

Herverdelen

De kosten dalen nog verder als we gericht gaan herverdelen. Ontstaan er door het rondgaan van boeken in het systeem ergens overschotten, dan worden deze naar locaties verzonden met tekorten. Dit leidt tot minder IBL, omdat de boeken al op de juiste locatie liggen. Af en toe wordt er dus ingegrepen als er te veel op één locatie komt te liggen. Dat gebeurt alleen als de verwachte toekomstige verzendkosten groter zijn dan de kosten van herverdelen. Het verschil in kosten tussen herverdelen en verzenden bepaalt de mate waarin herverdelen gunstig is. Als beide kosten gelijk zijn, wordt er nooit herverdeeld. In dat geval is het beter om te wachten tot de vraag zich voordoet dan van tevoren te herverdelen. Naarmate herverdelen goedkoper is, wordt er logischerwijs meer herverdeeld. In het hypothetische geval waar herverdelen gratis is, verdelen we de voorraad precies in verhouding met de verwachte vraag.

Tot slot

De combinatie van een nieuw verzend- en herverdeelbeleid zorgt ervoor dat voorraad de vraag volgt. IBL-aanvragen gaan naar locaties die het meeste profijt van extra exemplaren hebben. Als er toch een disbalans in de voorraad ontstaat, wordt dit opgelost door te herverdelen. Volgens het model leidt dit tot de laagste kosten: een besparing van circa 25-30 procent ten opzichte van nu lijkt haalbaar. Het

‘Dit alles vergt wel een meer gecentraliseerde bibliotheekstructuur’

floating-systeem is echter ook al een drastische verbetering ten opzichte van vaste collecties én het is praktisch gezien makkelijker te coördineren. De besparing is dan nog altijd circa 20 procent. Kortom, door het gericht versturen van IBL en door af en toe te herverdelen kunnen het aantal verzendingen en de kosten aanzienlijk worden verlaagd. Dit vergt echter wel dat er uiteindelijk een meer gecentraliseerde bibliotheekstructuur opgezet wordt. Op dit moment zijn de resultaten het meest relevant voor locaties die gemakkelijk boeken met elkaar kunnen delen. In de praktijk betekent dit dat het model het beste toepasbaar is op gemeentelijk niveau. Daar is vaak al sprake van nauwe samenwerking tussen locaties en van gezamenlijke financiering. Voor het landelijk niveau geeft het model inzichten in hoe IBL idealiter geregeld kan worden. <

* Zie ook: Steffens, T. (2012). ‘Wat kunnen bibliotheken leren van webwinkels? Logistieke optimalisatie van het bibliotheeknetwerk’. InformatieProfessional, 7/8, jrg. 16, pp. 18-21.

Referentie

Van der Heide, G., & Roodbergen, K.J. (2013). ‘Transshipment and rebalancing policies for library books’. European Journal of Operational Research, 228 (2), pp. 447-456.

Gerlach van der Heide over zijn onderzoek horen spreken?

Op 1 november verzorgt Gerlach van der Heide tijdens het COPE-congres (Center for Operational Excellence) van de Rijksuniversiteit Groningen een presentatie rondom ‘Optimaal beheer van een bibliotheeknetwerk met een centraal depot’. De presentatie maakt onderdeel uit van een aparte track die gericht is op professionals uit de wereld van bibliotheek en onderzoek. www.cope.nl

De openbare bibliotheek transformeert

Door: Maria Heijne

In zijn bijdrage ‘Bibliotheken worden kapot bezuinigd – en dat is deels hun eigen schuld’ in InformatieProfessional 6/2013 vermeldt Jos Damen dat openbare bibliotheken bezuinigingen ‘opvangen door filialen te sluiten en met uitleenautomaten en minder mensen hetzelfde te doen als vroeger’. In zijn stuk kijkt hij niet verder, en de conclusie is vooral gericht op wetenschappelijke bibliotheken.

Als scheidend directeur van het Sectorinstituut Openbare Bibliotheken (SIOB) wil ik van de gelegenheid gebruik maken om met u te delen dat ik een heel andere beweging zie ontstaan in de ob-sector.

Alle bibliotheken zijn zich erg bewust van hun veranderende functie in de samenleving en bewandelen nieuwe wegen om hun rol waar te blijven maken en adequate invulling te geven. Daarbij wordt fors ingezet op digitalisering van bibliotheekdiensten, leidend tot een geïntegreerd en samenhangend aanbod van diensten in fysieke en digitale vorm. De beoogde landelijke digitale bibliotheek gaat alle burgers toegang geven tot vele, nu vaak nog onbereikbare, collecties.

De openbare bibliotheek transformeert zich van ‘uitleenfabriek’ naar partner van lokale educatieve, culturele en maatschappelijke organisaties. Een speerpunt is het ondersteunen van het basisonderwijs om via gerichte pro-

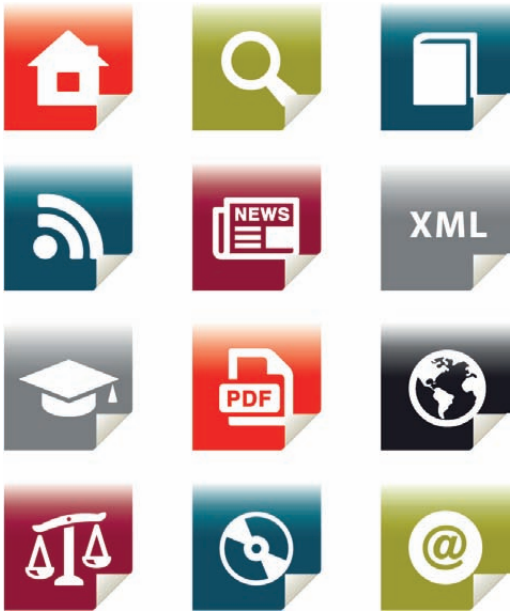
gramma's voor leesbevordering de taalontwikkeling van kinderen positief te beïnvloeden. Met maatschappelijke partners zoals UWV en sociale werkplaatsen werkt men aan het verbeteren van digitale (informatie)vaardigheden van volwassenen. Ander recent voorbeeld is een dienst voor startende ondernemers.

De bibliotheken (in hun vaak inspirerende gebouwen) willen prikkelen en verrassen en fungeren steeds vaker als schakel in de lokale culturele programmering.

Dit markeert het begin van nieuwe ontwikkelingen. Een geactualiseerd toekomstbeeld is nodig van de maatschappelijke functie van de openbare bibliotheek, zoals de Raad voor Cultuur dat ons in 2012 ook gevraagd heeft.

Met steun in de rug van de (verwachte) nieuwe wetgeving voor het Openbaar Bibliotheekstelsel zal SIOB voor het einde van het jaar een perspectief presenteren. <

Maria Heijne is directeur Sectorinstituut Openbare Bibliotheken.

De juiste informatie bij de juiste persoon

Adlib Bibliotheek catalogiseert meer dan boeken alleen. Adlib Bibliotheek vormt de kern van een compleet informatie- en kenniscentrum. Desgewenst kunt u deze kern uitbouwen met de uitleen-, bestel- en tijdschriftenmodules, of met vragenregistratie, SDI, full-text search en verschillende online services. Iedere vorm van informatie wordt zo op maat gemaakt voor uw gebruikers.

Niet voor niets is Adlib Bibliotheek in gebruik bij vele mediatheken, bedrijven, (hoge)scholen, en juridische en overheidsinstellingen.

Adlib Bibliotheek

Veelzijdig Overzichtelijk Aanpasbaar aan alle soorten publicaties
Internetmodules: SDI attenderen, Online reserveren en Full text zoeken
Eenvoudig titelbeschrijvingen ontlelen Makkelijk rapporteren
Geïntegreerde aanvullende modules: Bestelmodule, Uitleenmodule en Tijdschriftenmodule
Meertalig Internationale standaarden SRU, ISBD/AACR2, Z39.50 MARCXML, OAI-PMH en meer
Integreerbaar met Adlib Museum en Adlib Archief tot één 'crossdomain' systeem
API-koppelingen Keuze databases MS SQL Server, Oracle, Adlib Internet ready.

Adlib Information Systems
(0346) 58 68 00
sales@adlibsoft.com
www.adlibsoft.com

Social media-strategie voor de openbare bibliotheek

Voor de IDM-opleiding aan Saxion Hogescholen deed Sarah Thorn Leeson onderzoek naar social media bij de Openbare Bibliotheek Gelderland Zuid (OBGZ). Hoe ziet de ideale social media-strategie van deze bibliotheek eruit?

Door: **Sarah Thorn Leeson**

Voor mijn laatste stage voor de opleiding IDM heb ik onderzoek gedaan naar het gebruik van social media bij de Openbare Bibliotheek Gelderland Zuid (OBGZ). Het grootste deel van het onderzoek betrof de zoektocht naar de best passende social media en hoe je die zo effectief en efficiënt mogelijk inzet. Het tweede deel van het onderzoek was gericht op het integreren van deze social media-strategie in de bestaande mediamix van de OBGZ.

Strategie

Effectief en efficiënt waren belangrijke woorden bij dit onderzoek. De OBGZ maakte al langere tijd gebruik van social media, maar vooral omdat je hier moeilijk in kan achterblijven als bibliotheek. Bibliotheken stellen informatie beschikbaar en digitale dienstverlening wordt steeds belangrijker. Social media sluiten daar mooi op aan, zo lijkt het. En een Twitter-account heb je zo aangemaakt. Maar schijn bedriegt: zonder achterliggende strategie kom je nergens.

De OBGZ had dus behoefte aan een social media-strategie. Welke social media passen het beste bij deze bibliotheek? En wat doe je daar dan vervolgens mee?

Aan de slag

Om er achter te komen wat de meest geschikte social media zijn, was het nodig om een paar zaken duidelijk te krijgen. Eerst heb ik de organisatie en het huidige gebruik

van social media bekeken. De uiteindelijke strategie diende hier qua bemensing op aan te sluiten, zodat de strategie meteen inzetbaar zou zijn.

Bij het ontwikkelen van een social media-strategie is het belangrijk dat je duidelijk hebt wat je doelen en je doelgroepen zijn. Op basis van deze informatie en de eigenschappen van verschillende social media heb ik onderzocht welke media het beste bij de OBGZ passen.

Het kostte de nodige tijd om erachter te komen hoe deze media het beste gebruikt kunnen worden. Er zijn online honderden infographics te vinden die precies die informatie lijken te bieden waar je naar op zoek bent, maar waar dan vervolgens niet bij staat op welk onderzoek ze gebaseerd zijn. De bronnen moeten wel betrouwbaar zijn.

Resultaten

Uit mijn onderzoek is gebleken dat Facebook en Twitter het beste bij de doelen van de OBGZ passen. YouTube kan ook ingezet worden voor bibliotheken, al gaat er vrij veel tijd zitten in het maken van filmpjes. Bij elk medium pasten wel een aantal doelgroepen, maar Pinterest bereikte als enige specifiek cultuurgenieters, een grote doelgroep voor de OBGZ.

De doelgroepen van Twitter zijn over het algemeen jonger dan die van Facebook, en de funfactor ligt op Twitter ook hoger. Verder blijken korte (ja, *nóg* kortere) tweets het

beste te werken. Op een link in berichten tussen de 120 en 130 tekens wordt meer doorgelinkt dan wanneer de volle 140 tekens gebruikt worden.

Aangezien berichten op Facebook langere tijd zichtbaar zijn, is dit de plek om gebruikers te informeren over bijvoorbeeld gewijzigde openingstijden en acties. Voorzie Facebookberichten altijd van afbeeldingen om de aandacht te trekken.

Pinterest is een relatief nieuw medium: er is nog weinig onderzoek gedaan naar wat wel en niet werkt. Met dit social media-instrument kan dus nog volop geëxperimen-

teerd worden: stel bijvoorbeeld prikborden samen die aansluiten bij activiteiten in de bibliotheek of thema's zoals 'Nederland leest'. YouTube kan bij de OBGZ het beste gebruikt worden als verzamelplaats van filmpjes, die later via andere social media met gebruikers gedeeld kunnen worden.

De OBGZ is nu aan zet. Op basis van de onderzoeksresultaten gaat zij aan de slag met een 'verse' strategie.

Sarah Thorn Leeson is in juni afgestudeerd bij de opleiding IDM aan Saxion Hogescholen.

Lange webteksten zijn niet altijd makkelijk te lezen. 'Dat lees ik straks wel in de trein,' zeggen we dan, en er gaat een afdrukje mee in de werktas. Met 'later lezen'-diensten maak je digitale afdrukjes voor op je ereader, tablet of laptop. Er zijn vier bekende spelers op de markt: Dotdotdot, Instapaper, Pocket en Readability. In deze aflevering van Lifehacking reviewen we de nieuwste (Dotdotdot) en de meest gebruikte (Pocket) van deze diensten.

Door: Alice Doek

+

Work Stress and Burnout Among Nurses

Please identify your document:

TITLE **Work Stress and Burnout Among Nurses...**

AUTHOR www.ncbi.nlm.nih.gov

PEOPLE WHO READ THIS: **IMPORT**

IMPORT

BACK

Yahoo Finance lets users customize the *Market Summary* tabs to show their preferred set of indices. Unfortunately, the personalization screen is overly difficult:

Kom je op iPad of iPhone een webpagina tegen die je wilt bewaren, dan kun je die eenvoudig in Dotdotdot importeren. Kopieer het webadres en start Dotdotdot op. De app stelt je meteen de goede vraag: importeren maar? <

Door: Leen Liefsoens

[illegible]

Launch of the Directory of Open Access Books (DOAB) at the #O...
youtube.com

Introduce Yammer
youtube.com

My Glee Favorites : Willemijn Verkaik zingt hier het lied 'Meadow...'
reginafischerbus.tumblr.com

My Glee Favorites : We zijn nu harlek zomer, maar ik kijk graag ev...
reginafischerbus.tumblr.com

Daniel H. Cohen: For argument's sake
youtube.com

Julie Andrews - Medley The Sound of Music / My Fair Lady (1965)

Leen Liefsoens is redacteur van InformatieProfessional.

Door: **Raymond Snijders** Δ

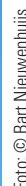
32 - InformatieProfessional | 07 / 2013

Panoramafoto van de ommuurde diplomatenwijk in Peking. Begin 20ste eeuw

Hemels gerecht:
zeebaars met linzen.
Foto gepubliceerd in
ELLE Eten (2001)

exposities

De Gouden Boekjes. Wie kent ze niet? *Het Koekemannetje* of *De Hongerige leeuw* zijn bekende figuren uit de succesvolle kinderboekenreeks met het gouden bandje. Het Museum van de Twintigste Eeuw in Hoorn wijdt tot 28 oktober een expositie aan de serie die inmiddels zestig jaar bestaat. www.museumhoorn.nl

Catalogiseren in het FRBR-tijdperk

Door: Eric Sieverts

Peter Schouten | Catalogiseren in het FRBR-tijdperk: basiskennis voor titelrecords | Den Haag: Euromouseion | 2013 | ISBN 978-908-206-750-7 | 57 p. | € 19,95 | ●●●●○

Van dit boekje van 57 bladzijden in een tamelijk groot lettertype mag je natuurlijk niet verwachten dat het een echt 'how to'-boek is, met alle details van het 'catalogiseren' met FRBR, voluit 'Functional Requirements for Bibliographic Records'. In de inleiding wordt meteen al duidelijk gemaakt dat het boekje vooral bedoeld is om de principes van FRBR duidelijk te maken. FRBR staat ook niet alleen. Het is het conceptuele model waarop de

nieuwe RDA-catalogiseerpraktijk gebaseerd is. Catalogiseren doe je dus niet met FRBR, maar eigenlijk met RDA. Er is dan ook een heel hoofdstuk dat specifiek op RDA ingaat en op de relatie tussen FRBR en RDA.

Een andere relatie die gelegd wordt is die met ISBD. Dat lijkt wat opmerkelijk, want ISBD zie ik (als relatieve leek) vooral als een wat achterhaalde manier om titelbeschrijvingen op standaard manier, volgens

vaste regels te presenteren. En dat staat nogal op gespannen voet met de door de auteur benadrukte uitgangspunten van FRBR en de International Cataloging Principles (in 2009 vastgesteld als opvolger van de Paris Principles uit 1961). Dat stelt namelijk de gebruiker van de catalogus zo sterk centraal dat in principe elke gebruiker zijn eigen presentatie van bibliografische gegevens moet kunnen krijgen. Helemaal geen standaard regeltjes dus.

Die tegenstelling valt dit boekje overigens niet aan te rekenen. Dat ligt aan de door IFLA voor ICS vastgestelde regelgeving, waarin ISBD – wel in wat gemoderniseerde vorm – nog altijd een belangrijke rol speelt. Nog een reden waarom het niet als 'how to'-boekje bedoeld is: de implementatie van FRBR (en RDA) is niet zo strikt aan vaste regels gebonden. Voor elk soort toepassing bestaat enige vrijheid hoe het catalogiseerproces in te richten en is dus eigenlijk een aparte handleiding nodig.

Mooi in elk geval dat eindelijk in het Nederlands een beknopt en helder boekje over FRBR is verschenen. <

Zoektips voor kinderen

Door: Eric Sieverts

Maarten Sprenger | Slim zoeken op internet; voor thuis, op school en waar je ook bent | De Wereld Van Bovenaf | 2013 | ISBN 9789082083309 | 100 p. | € 17,50 | ●●●●○

Zoals de ondertitel al suggereert, richt dit boekje zich niet echt op de doelgroep van IP-lezers. Toch is het interessant genoeg om het hier te bespreken. Zoveel boeken over informatievaardigheden voor de jeugd, waarin zoeken zo serieus en uitgebreid aan de orde komt, zijn er namelijk niet. Zo geeft het een opmerkelijk complete behandeling van de Google-syntax en -functionaliteit, waar ook volwassen lezers nog iets aan hebben

(en zeker niet alleen de opa's en oma's van de doelgroep). Daarbij is een van de uitgangspunten van de auteur dat 24 resultaten vrijwel altijd beter is dan 24 miljoen. De auteur werkt meestal met heldere voorbeelden om toepassing en nut van de diverse zoekfuncties te illustreren, ook in combinatie met elkaar. Daarbij komt ook voldoende algemene zoekstrategie aan de orde. Helaas ontbreekt een enkele keer voldoende uitleg waarom een

bepaalde zoektruc voor die specifieke zoekvraag zo handig en nuttig is. Ook mij werd dat dan niet helemaal duidelijk.

Naast de behandeling van zoekmachinesyntax wordt ook voldoende aandacht besteed aan de betrouwbaarheid van informatie en aan kenmerken waaraan je dat kunt proberen te beoordelen. En dan niet alleen op de websites waar je terecht komt, maar zelfs al in de resultatenlijstjes van een zoekma-

chine. Verder is er aandacht voor veilig internetgebruik, worden allerlei voor de jeugd bedoelde informatieve websites genoemd en is er een verklarende begrippenlijst.

Voor iemand die zelf geen kind is of heeft, is het moeilijk te beoordelen in hoeverre stijl, sfeer en taalgebruik de beoogde doelgroep aanspreken. Dat ik het boekje zelf wel in één ruk heb uitgelezen, zegt natuurlijk nog niets over hoe het overkomt bij een (beginnende) middelbare scholier. Maar ik denk dat ook dat wel goed zit. <

Eric Sieverts is redacteur van InformatieProfessional.

KNVI

Koninklijke Nederlandse Vereniging
van Informatieprofessionals

Keynotespreker
Marietje Schaake

Hoera, een InformatieProfessional

KNVI Jaarcongres, 14 november 2013

Tussen de honderden sollicitatiebrieven springt er één meteen uit: die van de informatieprofessional die een einde maakt aan de informatiechaos in het bedrijf. Op 14 november vindt het jaarlijkse KNVI Jaarcongres plaats in het

NBC Congrescentrum Nieuwegein. Dit jaar tracks, workshops, een beursvloer, Appy Hour (waar we elkaar informeren over interessante apps) en Talent Plaza (waar je je breed kan oriënteren op het ontwikkelen van je professionele talenten).

TRACKS

> JA, DIT IS EEN PROFESSIONELE INFORMATIEPROFESSIONAL

Best practices, voorbeelden van de toegevoegde waarde van informatieprofessionals voor de organisatie waar ze werken. Waardering en erkenning van werkervaring in beroepsregisters komen ook aan bod.

> VRIJE INFORMATIEPROFESSIONALS

Welke kansen liggen er voor bibliotheek en informatieprofessional op het gebied van vrije informatie, open kennis en vrije beschikbaarheid van data? Welke eisen worden er gesteld aan de zogenaamde 'vrije informatieprofessional'?

> YOUNG TALENT

Nieuwe inzichten worden kort en krachtig gepresenteerd door zes jonge professionals. Laat u uitdagen door deze talenten en wat zij teweegbrengen in een organisatie. Laten we met elkaar weer trots zijn op ons vak, op de vernieuwing die gaande is.

> RADICALE KEUZES

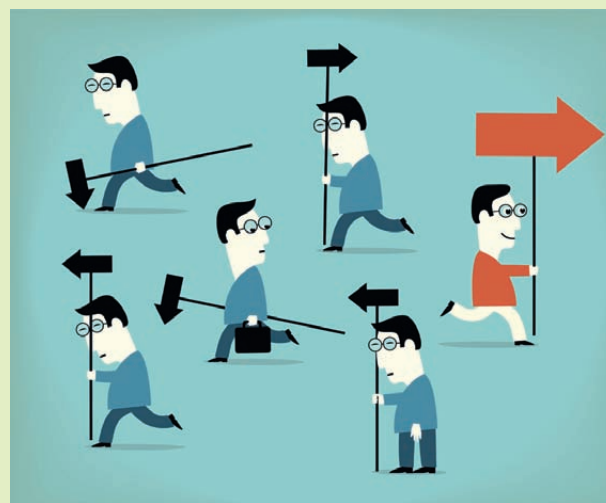
Sommige bibliotheken maken radicale keuzes: de hele collectie alleen nog digitaal en de gedrukte collectie de deur uit, et cetera. Wat betekenen deze radicale keuzes voor de rol van de informatieprofessional?

> SIOB: DE GEÏNTEGREERDE BIBLIOTHEEK

SIOB rondt in november van dit jaar haar visie op de maatschappelijke functie van de bibliotheek af en wil bibliotheken helpen (toekomstige) keuzes te maken in tijden van bezuinigingen.

> DE DIGITALE BIBLIOTHEEK VAN DE TOEKOMST

Een inspirerend kijkje in de toekomst van de klant van de digitale bibliotheek, die op een moderne manier toegang krijgt tot de diensten van zowel de lokale als de landelijke digitale bibliotheek.

Schrijf je nu in op
www.knvi.info

www.knvi.info

KNVI-leden
betalen € 95,-

www.knvi.info

Niet-KNVI-leden
betalen € 225,-

www.knvi.info

Voor studenten
en werkzoekenden
geldt een speciaal
tarief van € 22,50

Workshop

Be Agile! Of: hoe bepaal jij de veranderende informatietechnologie en -maatschappij? Agile librarians zijn het best te omschrijven als flexibele, innovatieve en vooruitstrevende types. De track is gericht op de positionering van personen en platforms die de verspreiding van kennis en informatie faciliteren.

**PROFESSIONAL
IN HET NIEUWS**

Anne Burgaud (1988) staat op de HOT100-lijst van Het Nieuwe Instituut vanwege haar visualisatie van de emoties in tweets over Project X in Haren. De HOT100 zijn de meest veelbelovende afgestudeerden van ruim dertig creatieve opleidingen, zoals interaction design en game design.

Had je verwacht dat je op de HOT100 2013-lijst van Het Nieuwe Instituut terecht zou komen?

Voordat ik genomineerd werd, had ik nog nooit van deze lijst gehoord! Ik voel me heel erg vereerd.

Hoe ziet jouw visualisatie van de tweets rondom Project X in Haren eruit?

De applicatie laat een overzicht zien van alle tweets. Elke schermplaatje geeft door kleur een emotie weer. Door selecties te maken worden er patronen zichtbaar: wil je de tweets van alle dagen zien of per dag, die van enkel mannen of alle berichten van 15-jarige meisjes? Bij het aanklikken van een schermplaatje wordt de tweet zichtbaar, maar ook andere tweets die er tekstueel op lijken. Door met filters de data op verschillende manieren te sorteren worden patronen zichtbaar. Je kunt filteren op leeftijd, geslacht, dag en emotie. Emoties zijn bijvoorbeeld aanmoedigen, leedvermaak, medelijden, neutraal, schaamte en woede.

Hoe ben je op het idee gekomen voor de visualisatie?

We leven in een wereld waarbij we op internet constant onze meningen spuien. En met menigtes loopt het nog weleens uit de hand. Denk aan de rellen in het Londense Tottenham in 2011. Mijn viel ook Project X in Haren heel erg op: op veel van de nieuwsfoto's zag ik jongeren in de weer met mobieltjes. Met mijn fascinatie voor data ben ik op zoek gegaan naar het netwerk achter deze foto's. Hoe zijn al deze mensen online met elkaar verbonden en waarom? Ik wilde al langere tijd iets maken met een grote hoeveelheid data. Mijn eindexamen leek hier een goed moment voor.

'Ik wilde al langere tijd iets maken met een grote hoeveelheid data'

Wat maakt de visualisatie duidelijk?

De visualisatie laat het gedrag van mensen zien tijdens een uit de hand gelopen feest. Uit mijn visualisatie blijkt dat het allemaal heel lollig begint. Maar uiteindelijk lopen de emoties hoog op en de eerder zo grappige tweets worden steeds grimmiger.

Wat doe je nu?

Ik loop stage bij webapplicatiebouwer Mimbee.
Ondertussen zoek ik door naar een vaste baan.

Welke studie heb je gedaan?

Grafisch ontwerpen aan de Willem de Kooning
Academie in Rotterdam.

Wat is je favoriete site?

Ik kook erg graag. Veel culinaire inspiratie vind ik op Foodgawker.

En je favoriete literaire werk?

Het dolhuis van Boudewijn Buch.

Welk ebook las je het laatst?

The Great Gatsby.

En welk papieren boek?

Een kleine geschiedenis van bijna alles van Bill Bryson.

Heeft het papieren boek nog toekomst?

Voor mij niet echt. Een ereader heeft voor mij te veel voordelen. Ik stop 'm makkelijk in mijn tas om hier en daar wat te kunnen lezen. Ook al is papier veel mooier en ook al vind ik het jammer dat mijn boekenkast zo leeg is doordat ik alleen nog maar ebooks koop...

Je laatst gelezen elektronische publicatie?

De NRC Reader van vandaag.

Wat zou je willen doen als...?

Wat ik nu doe: ontwerpen. Ik ontwerp het liefst de hele dag door, maar ook spreek ik graag met klanten om te begrijpen wat ze willen. Het leukste aan mijn vak: ik kom een heleboel te weten over heel verschillende onderwerpen. Zo ben ik nu bezig voor een nieuwssite over Amerikaanse sporten – daar wist ik eerst echt niks over.

De nieuwe kwartiermakers

Drie directeuren staan in de startblokken om de universiteitsbibliotheken van de Universiteit van Amsterdam, de Vrije Universiteit en de Erasmus Universiteit Rotterdam te gaan leiden. Wie zijn ze en welke kansen zien ze voor hun bibliotheek?

Foto: Gerrit Serne

‘Toen ik hoorde dat Nol Verhagen met pensioen ging, heb ik de mogelijkheid aangegrepen om terug te gaan naar de wetenschappelijke omgeving,’ vertelt **Maria Heijne** (1955), die nu nog directeur is van het Sectorinstituut Openbare Bibliotheken (SIOB). Op 1 oktober begint ze als directeur van de Universiteitsbibliotheek en de Hogeschoolbibliotheek Amsterdam. Zelf heeft ze zowel aan de (voorloper van de) Hogeschool van Amsterdam (HvA) als de Universiteit van Amsterdam (UvA) gestudeerd. ‘Amsterdam is mijn stad. Om dan leiding te mogen gaan geven aan de bibliotheken van die instellingen en werken aan belangrijke klussen aldaar is prachtig’

Ze ziet het als een belangrijke taak om de bibliotheken van de UvA en de HvA nog dichter bij elkaar te brengen. ‘Het doel is daarbij dat de bibliotheken op basis van hun samenwerking vooral een zichtbare en onmisbare bijdrage leveren aan de ondersteuning van studenten, docenten en onderzoekers. Ik stel me voor dat de bibliotheken een landelijke voorbeeldfunctie kunnen hebben.’

‘Ook zullen de bibliotheken een vanzelfsprekende rol spelen in de nieuwste ontwikkelingen in onderwijs en onderzoek, zoals MOOCs, researchdatamanagement en embedded library, maar vooral ook in de steeds belangrijker wordende derde pijler “valorisatie”: economische en maatschappelijke meerwaarde creëren op basis van onderwijs en onderzoek.’ Verder staan er ‘omvangrijke bibliotheekbouwprojecten’ op stapel en dient zich, aldus Heijne, in de nabije toekomst nóg een nieuwe samenwerking aan: die met de Vrije Universiteit. ‘Ook voor de beide bibliotheken zal hier een opdracht liggen.’

Bij de bibliotheek van de Vrije Universiteit krijgt **Josje Calff** (1951) onder andere de opdracht om de organisatie opnieuw in te richten op basis van een nieuw te schrijven meerjarenbeleidsvisie. ‘Dat is het soort klussen dat ik leuk vind, dat mij goed ligt,’ aldus Calff. Ruime ervaring op dit gebied deed ze op in de Koninklijke Bibliotheek en in haar huidige baan als adjunct-directeur bij de Universiteitsbibliotheek Leiden. Per 1 oktober is ze de nieuwe kwartiermaker/directeur van de VU Bibliotheek, op tien minuten fietsafstand van haar huis. ‘Na jaren forensen is dat toch wel heel prettig.’

‘Er was al een reorganisatietraject bij de UB-VU gestart, maar dat is in februari 2013 “aangehouden” – voor alle betrokkenen een heel vervelende situatie. Mijn belangrijkste opdracht is om alles te doen wat nodig is om zo snel mogelijk met een nieuwe organisatie van start te kunnen gaan, die past binnen het programma Reorganisatie Bedrijfsvoering VU. Dat houdt een substantiële bezuiniging in op personeel, maar biedt ook kansen om een nieuwe, optimaal efficiënte en geïntegreerde wetenschappelijke bibliotheekorganisatie in te richten,’ zegt Calff. De UB heeft volgens haar ‘beslist een belangrijke rol te spelen in de hele informatieketen’, niet alleen bij het ondersteunen van studenten, docenten en onderzoekers bij het gebruik van de informatiebronnen, maar ook bij het faciliteren van wetenschappelijke output. Ook belangrijk vindt Calff ‘de fysieke bibliotheeklocatie, het library learning centre of hoe dat tegenwoordig ook genoemd wordt: de bibliotheek als plek waar studenten studeren, individueel en in groepsverband, en – héél belangrijk – waar studenten elkaar ontmoeten, hét centrum van de campus.’

Foto: KB

‘Het werd tijd om weer iets nieuws te gaan doen,’ zegt **Matthijs van Otegem** (1975), die eerder werkte als hoofd van de sector Productie & Beheer van de Koninklijke Bibliotheek. Zijn nieuwe werkplek is sinds 1 augustus de Universiteitsbibliotheek van de Erasmus Universiteit Rotterdam. ‘Mijn belangrijkste taak als directeur is de UB te ontwikkelen tot de datamanager van de universiteit.’

Waarin is de Rotterdamse universiteitsbibliotheek uniek? ‘De bibliotheek heeft geen bijzondere collecties en heeft nooit het geld gehad om grootse eigen ontwikkeltrajecten te starten. Ideaal! We hoeven nergens afscheid van te nemen, we kunnen meteen beginnen aan de toekomst. Ofwel: de onderzoekers meer ondersteunen in het hele researchproces: niet alleen de input in de vorm van licenties, maar ook throughput (datamanagement, virtual research environment), output (repositories, open access) en ten slotte outcome (wetenschappelijke en maatschappelijke impact).’

Evenals vele andere universiteitsbibliotheken heeft de UB Rotterdam aandacht voor studieplekken en cursussen informativaardigheden. ‘Wel zou ik graag een rapport lezen over het effect van dergelijke cursussen. Een van mijn guilty pleasures is bibliotheekinstructiefilmpjes kijken op YouTube. Wel vijf achter elkaar en dan maar genieten...’

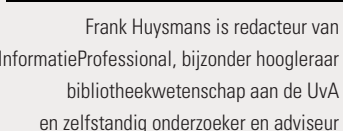
Van Otegem ziet een grote kans voor zijn bibliotheek om het onderwijs te ondersteunen via de docenten: ‘We kunnen docenten bijvoorbeeld helpen datasets te clearen, structureren en beheeren in de digitale leeromgeving. Hoorcolleges kun je ook online volgen (MOOC), de UB kan helpen bij het scheppen van een maatwerkomgeving voor kleinschalig en intensief onderwijs.’

[illegible]

X
X
Y

Heeft er iemand al nagedacht over de vraag hoe een organisatie als de KB, bevolkt door professionals die er vrij weinig feeling mee hebben, het *openbaar* bibliotheekwerk straks moet gaan aansturen? De focus ligt nu begrijpelijkerwijs op het netjes managen van het integratieproces. Doch als het bij bestuurlijk navelstaren blijft, kun je nu al voor 2015 de clash tussen de KB en de VOB uittekenen. Je kunt de namen voor de Commissie van Wijzen die dat conflict in 2016 vlot moet gaan trekken alvast met potlood noteren. En hun advies (2017): afsplitsen maar weer, dat openbare bibliotheekwerk. Of wat er dan nog van over is. <

x
x Zo bezien is de aanstaande integratie van
x

De nieuwste
cursussen,
workshops en
trainingen
voor informatie
professionals
vind je bij
GO opleidingen

070 - 351 23 80 – info@goopleidingen.nl – [@goopleidingen](https://www.goopleidingen.nl)

www.goopleidingen.nl/zoeken